

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**«Η διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής στο Δημοτικό
Σχολείο μέσα από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών και
η θέση της παραδοσιακής μουσικής σε αυτά : απόψεις και
πρακτικές εκπαιδευτικών και εκπαιδευτικών μουσικής»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΥΛΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:
ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥΛΑ
ΧΑΝΙΩΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΒΟΛΟΣ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 4850/1
Ημερ. Εισ.: 28-11-2006
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΔΕ
2006
ΠΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΣΕΛΙΔΕΣ

<u>Κεφάλαιο 1:</u> Εισαγωγή.....	4
<u>Κεφάλαιο 2:</u> Η Μουσική στην Εκπαίδευση.....	6
2.1 Η σημασία της μουσικής μάθησης.....	7
2.2 Η αξία της παραδοσιακής μουσικής στην μουσική μάθηση.....	10
2.3 Συμπεράσματα.....	12
<u>Κεφάλαιο 3:</u> Η δημόσια Μουσική Εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	13
3.1 Η δημόσια Μουσική Εκπαίδευση στην Ελλάδα από το 1950 έως σήμερα.....	13
3.2 Το μάθημα της Μουσικής και ο ρόλος του εκπαιδευτικού μέσα από το Αναλυτικό Πρόγραμμα	18
3. 3 Προσέγγιση του θεσμού της ανάθεσης του μαθήματος της Μουσικής σε εκπαιδευτικούς Μουσικής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	22
3.4 Συμπεράσματα	26
<u>Κεφάλαιο 4:</u> Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών.....	27
4.1 Μουσική και Διαθεματικότητα.....	29
4.2 Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο...	32
4.3 Σχολιασμός του ΔΕΠΠΣ και του ΑΠΣ του μαθήματος της Μουσικής.....	39
<u>Κεφάλαιο 5:</u> Η διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής και η αντιμετώπιση της παραδοσιακής μουσικής από τους εκπαιδευτικούς Μουσικής και από τους εκπαιδευτικούς των Α' και Β' τάξεων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (έρευνα).....	41
5.1 Εισαγωγή.....	41

5.2 Αποτελέσματα της έρευνας.....	44
5.3 Γενικά συμπεράσματα.....	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	69

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία αποτελεί τη Διπλωματική μου εργασία. Αφορμή για την συγγραφή της εργασίας αυτής αποτέλεσε ο προβληματισμός μου για την θέση που κατέχει η Μουσική στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Τα ερευνητικά ερωτήματα που σκοπεύω να απαντήσω στην εργασία αυτή είναι τα ακόλουθα. Πώς παρουσιάζεται το μάθημα της Μουσικής στο Αναλυτικό Πρόγραμμα και ποια η θέση της παραδοσιακής μουσικής σε αυτό; Ποιος διδάσκει το μάθημα της Μουσικής στα Δημοτικά Σχολεία και τι διαφοροποιήσεις υπάρχουν στον τρόπο διδασκαλίας μεταξύ των διδασκόντων;

Η παρούσα εργασία αποτελείται από τα παρακάτω κεφάλαια:

- «Η Μουσική στην Εκπαίδευση», στο οποίο γίνεται αναφορά στη σημασία της μουσικής μάθησης σε σχέση με την συναισθηματική, πνευματική, σωματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Επίσης, γίνεται αναφορά στην αξία της παραδοσιακής μουσικής στη μουσική μάθηση.
- «Η δημόσια Μουσική Εκπαίδευση στην Ελλάδα (1950 –έως σήμερα)». Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφεται λεπτομερώς η θέση του μαθήματος της Μουσικής σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ και αναλύεται η σταδιακή ανάθεση του μαθήματος της Μουσικής σε εκπαιδευτικούς Μουσικής σύμφωνα με τα Αναλυτικά Προγράμματα από το 1969 έως το 2001 και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε από τους Μπέσσα και Κοκκίδου με σκοπό την Προσέγγιση του θεσμού της ανάθεσης του μαθήματος της Μουσικής σε εκπαιδευτικούς Μουσικής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- « Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών». Στο κεφάλαιο αυτό περιέχονται θέματα σχετικά με τη Μουσική και Διαθεματικότητα και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής το οποίο συστάθηκε το 2001.
- «Η διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής και η αντιμετώπιση της Παραδοσιακής μουσικής από τους εκπαιδευτικούς Μουσικής και από τους εκπαιδευτικούς των Α' και Β' τάξεων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης» . Το συγκεκριμένο κεφάλαιο περιέχει την έρευνα και τα αποτελέσματα αυτής που πραγματοποίησα στα Δημοτικά σχολεία του νομού Κιλκίς.

- Στο παράρτημα της εργασίας αυτής περιέχονται το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στα υποκείμενα του δείγματος της έρευνας που πραγματοποιήσα και οι πίνακες με τους στόχους, τις θεματικές ενότητες, τις ενδεικτικές δραστηριότητες και τα διαθεματικά σχέδια εργασίας που παρατίθενται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής του Δημοτικού σχολείου.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να παρουσιαστούν και να αναλυθούν βασικά θέματα της Μουσικής Εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αλλά και να προβληματιστούν όλοι εκείνοι που είναι πρόθυμοι να μελετήσουν την πορεία της Μουσικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Κεφάλαιο 2: Η Μουσική στην Εκπαίδευση

Από την αρχαία Ελλάδα έως και την σύγχρονη εποχή, όλα τα συστήματα αγωγής έδιναν την μεγάλη σημασία στην Μουσική εκπαίδευση. Η Μουσική είχε πάντοτε κυρίαρχη θέση στις θρησκευτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις, γιατί θεωρήθηκε σαν το καταλληλότερο μέσο για την πνευματική, ψυχική και ηθική εξέλιξη του ανθρώπου. Επιπλέον, υπήρχαν πολιτείες που γι' αυτές η μουσική αποτελούσε το γενικό υπόστρωμα μόρφωσης από τη νηπιακή μέχρι την ώριμη ηλικία (Σταυρίδης, 1985).

Το παιδί έρχεται πρώτη φορά σε επαφή με την μουσική από την βρεφική του ηλικία οπότε πειραματίζεται ασυνείδητα σε διάφορες ρυθμικές κινήσεις και τόνους πριν ακόμα χρησιμοποιήσει τις φωνητικές του χορδές για ομιλία. Το παιδί, λοιπόν, διαθέτει ένα φυσικό ένστικτο για τη μουσική, γεγονός που δημιουργεί και την ανάγκη για μια δημιουργική Μουσική Αγωγή. Η πρώτη ευκαιρία που του δίνεται να πάρει μέρος σε μια κατευθυνόμενη μουσική εμπειρία είναι στο νηπιαγωγείο. Έτσι, η Μουσική Αγωγή είναι αναγκαίο να ξεκινά από το νηπιαγωγείο και να συνεχίζεται στο δημοτικό, στο γυμνάσιο, στο λύκειο και πιο πέρα ακόμα (Σέρρη, 1982).

Η μουσική αποτελεί την κινητήρια δύναμη στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων καθώς δίνει ερεθίσματα για δημιουργικότητα και εξέλιξη της ανθρώπινης φαντασίας. «Η Μουσική Αγωγή καλλιεργεί την αισθητική ικανότητα και ευαισθησία, αναπτύσσει την κατανόηση και απόλαυση της μουσικής και απελευθερώνει τη δημιουργική ικανότητα των παιδιών» (Σταυρίδης, 1985).

Γιατί πρέπει να διδάσκεται η Μουσική

Η εκπαίδευση σήμερα έχει σκοπό να διευκολύνει και να προωθήσει την ανάπτυξη του παιδιού και να το εφοδιάσει με τις κατάλληλες γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και ενόραση που θα τον βοηθήσουν να προσαρμοστεί στο περιβάλλον του κατά τον πιο ικανοποιητικό τρόπο. Το παιδί αναπτύσσει μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα ικανή να απολαμβάνει τη ζωή και να συνεργάζεται με τους συνανθρώπους του στην κοινωνία που ζει (Σταυρίδης, 1985).

Η Μουσική έχει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε αυτό τον σκοπό της εκπαίδευσης, γιατί συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και ειδικότερα στην ανάπτυξη της ικανότητάς του να ελέγχει και να προσαρμόζεται στο περιβάλλον του. Η Μουσική Αγωγή θεωρείται μέσα στην όλη εκπαιδευτική προσπάθεια ως μια δύναμη με πολλές μορφωτικές και διδακτικές αξίες, αποτελεί ένα από τα πιο αποτελεσματικά μέσα που ευνοούν στο μέγιστο την αποκάλυψη των δυνατοτήτων του παιδιού. Η αγωγή αυτή συμβάλλει όσο καμία άλλη μορφή αγωγής, στην κατάκτηση των βασικών εννοιών του χρόνου, του χώρου, της κίνησης και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του αναλυτικού προγράμματος (Τρούλης, 1991).

2.1 Η σημασία της μουσικής μάθησης

2.1.1 Συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού

Ο πρωταρχικός λειτουργικός ρόλος της Μουσικής στην εκπαίδευση είναι αυτός που αφορά τη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Η Μουσική Αγωγή επιδρά στο συναισθηματικό χώρο της ψυχής του παιδιού «ιδιαίτερα όταν ο κόσμος αυτός είναι ο εύπλαστος και ευαίσθητος συναισθηματικός κόσμος του παιδιού (Σέργη Λ., 1982)» και συντελεί στην εκδίπλωση και ανάπτυξή του. Είναι μια από τις μεγαλύτερες δυνάμεις της Μουσικής από την οποία τα παιδιά αντλούν και παίρνουν μια μοναδική ικανοποίηση και οι αισθητικές εμπειρίες που αποκτούν μπορούν να ενισχύουν και να εμπλουτίζουν τη συναισθηματική τους ζωή (Τρούλης Γ., 1991).

«Η γλώσσα της μουσικής δε μεταφέρει τη συγκεκριμένη σημασία που εκφράζουν οι λέξεις, έτσι που το νόημα της μουσικής να ερμηνεύεται όπως το καταλαβαίνει ο καθένας προσωπικά. Αυτό είναι ένα από τα θαυμαστά και καταπληκτικά θέματα της μουσικής το ότι ο καθένας παίρνει από τη μουσική ό,τι θέλει, επιθυμεί και χρειάζεται σύμφωνα με τις πνευματικές και συναισθηματικές του ανάγκες. Επιπλέον, λόγω της μη γλωσσικής της φύσης υποκαθιστά τη γλωσσική επικοινωνία για εκείνους που έχουν γλωσσικές ή συναισθηματικές αναπηρίες. Εξαιτίας του πλατιού συναισθηματικού της εύρους και της αμεσότητας της επίδρασής της συμβάλλει με εξαιρετικά αποτελέσματα σε ψυχοθεραπευτικές εφαρμογές, που σήμερα κατάληξαν στη μουσικοθεραπεία (Σταυρίδης Γ. Μιχάλης, 1985)».

Όλα τα παιδιά με τις ποικίλες μουσικές δραστηριότητες βρίσκουν τρόπους και μέσα για αυτό-έκφραση και επικοινωνία. Η απ' ευθείας αλληλεπίδραση του παιδιού με μια μουσική διδασκαλία του παρέχει βοήθεια στην αντιμετώπιση και κατανόηση της μουσικής σαν ένα μέσο αντίληψης της πραγματικότητας που καθρεφτίζει τη ζωή και τα συναισθήματα των ανθρώπων (Δαράκη, 1979).

2.1.2 Πνευματική ανάπτυξη του παιδιού

Η Μουσική συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη του παιδιού όσο συμβάλλουν και τα άλλα γνωστικά αντικείμενα της εκπαίδευσης και μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό παράγοντα ο οποίος συμβάλλει στην κοινωνική ανάπτυξη καλά προσαρμοσμένων ατόμων (Χαραλάμπους, 1996).

Η Μουσική αποτελεί μία «παγκόσμια γλώσσα στην οποία ανταποκρινόμαστε σε ό,τι πιο ενορατικό υπάρχει» (Τρούλης, 1991: 118) και για τον λόγο αυτό η κατανόηση, η ακρόαση, η δημιουργία μουσικής και η εκτέλεσή της απαιτούν πνευματική διεργασία και εφαρμογή των πνευματικών λειτουργιών, της νοημοσύνης και της ευφυΐας. Τα πραγματικά επιτεύγματα στη Μουσική απαιτούν από τα παιδιά τη χρησιμοποίηση διαφόρων ικανοτήτων, που στην πραγματικότητα είναι λειτουργίες της νοημοσύνης και της ευστροφίας πνεύματος. Η ενασχόληση του παιδιού με την μουσική σε ομαδικό επίπεδο τού δίνει την ευκαιρία να αναπτύξει σημαντικές αξίες , όπως είναι η σκέψη, η συνεργασία , η γνώμη των άλλων, η υπευθυνότητα, η αυτοπειθαρχία, ο αυτοέλεγχος αλλά και ο αυτοσχεδιασμός.

«Η Μουσική συμβάλλει πάρα πολύ στην πνευματική ανάπτυξη του παιδιού και είναι λάθος να υπαινίσσεται κανείς ότι η Μουσική έχει το μονοπώλιο της αισθητικής αγωγής στην εκπαίδευση (Σταυρίδης, 1985)».

2.1.3 Σωματική ανάπτυξη του παιδιού

Η Μουσική μπορεί να συμβάλλει στη σωματική ανάπτυξη του παιδιού με ποικίλους τρόπους. Για παράδειγμα «με τη μουσική και κίνηση , το τραγούδι, με το παίξιμο των οργάνων, κλπ. Η μουσική και κίνηση ως δραστηριότητα προσφέρει στα παιδιά εξαιρετικούς τρόπους να ανταποκριθούν στη μουσική με όλο τους το σώμα.

Αυτή η ανταπόκριση από τη μια βοηθά τη μυϊκή ανάπτυξη του παιδιού και από την άλλη την έκφρασή του με κατάλληλες κινήσεις του σώματος (Σταυρίδης, 1985)».

Η διάρκεια ενός τραγουδιού ή η μελέτη ενός μουσικού οργάνου προϋποθέτει την παραγωγή οργανωμένων κινήσεων, τον συντονισμό και την ομαλή λειτουργία του εγκεφάλου και του μυϊκού συστήματος, εξασφαλίζοντας την εξάσκηση του στόματος, των μυών του προσώπου, το δυνάμωμα των αναπνευστικών οργάνων, την καλή λειτουργία και την ψυχική ισορροπία όλου του οργανισμού. Όλα αυτά όμως προϋποθέτουν τον καλύτερο δάσκαλο που μπορούμε να έχουμε όπου σύμφωνα με τον Zoltan Kodály « ... *όσο χαμηλότερα κατεβαίνουμε τις βαθμίδες της εκπαίδευσης τόσο καλύτερος και πιο άριστα εκπαιδευμένος πρέπει να είναι ο δάσκαλος της μουσικής*. Με δυο λόγια δεν μας ενδιαφέρει τόσο ο καθηγητής του Πανεπιστημίου που πρέπει και οφείλει να γνωρίζει πολύ καλά τη δουλειά του αλλά περισσότερο από όλους ο δάσκαλος που θα ξεκινήσει τον μικρό μαθητή...» (Κοντίτσης– Ανδρώνης, 2005).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Μουσική αποτελεί ένα σπουδαίο στοιχείο στην εκπαίδευση των σωματικά ανάπηρων παιδιών ειδικά με το παίξιμο μουσικών οργάνων. Επίσης, η συμμετοχή σε μια ομαδική μουσική δραστηριότητα δίνει στο παιδί αυτοπεποίθηση και ιδιαίτερα ένα προβληματικό παιδί απελευθερώνεται και γνωρίζει τις πραγματικές του ικανότητες (Σέρρη, 1982).

2.1.4 Κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού

Η Μουσική είναι μία τέχνη η οποία αναπτύσσει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνικότητα των παιδιών μέσω πολλών δραστηριοτήτων που παρέχουν ευκαιρίες για συλλογική συμμετοχή, συνεργασία, αλληλεπίδραση και ευθύνη. Έτσι παίζει σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση και ειδικότερα στη διαδικασία για κοινωνική ωρίμανση των παιδιών. Για παράδειγμα « οι ομαδικές δραστηριότητες όπου τα παιδιά έχουν ευκαιρίες να κάνουν Μουσική, προσφέρουν στην ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων τους και στη δημιουργία ικανοποιητικών ανθρώπινων σχέσεων με τη συνεργασία, τη συλλογική ευθύνη, την αυτοπειθαρχία, τον αυτοέλεγχο, κλπ. Τα παιδιά επίσης στην αλληλεπίδρασή τους υποκινούν και παρωθούν το ένα το άλλο, ώστε να τροποποιούν, να διευκρινίζουν και να ενισχύουν τις ιδέες τους» (Σταυρίδης, 1985).

Στη Μουσική η ικανοποίηση της επιτυχίας είναι μεγάλης σημασίας για το παιδί και πολύ βασικό στοιχείο για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Ειδικότερα, η συμμετοχή σε ομαδικές μουσικές δραστηριότητες προσφέρει στο παιδί μεγάλες ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση. Άλλωστε, η αίσθηση της κοινωνικότητας δίνει μεγάλη ευχαρίστηση ιδιαίτερα στα ντροπαλά παιδιά και σε όσα αρνούνται να συνεργαστούν για διάφορους λόγους (Σέργη , 1982).

2.2 Η αξία της Παραδοσιακής μουσικής στην μουσική μάθηση

Στο σχολικό χώρο, χρησιμοποιώντας τον όρο «Παραδοσιακή μουσική» αναφερόμαστε κυρίως στη δημοτική και τη βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική. Βέβαια, από το περιεχόμενο της Παραδοσιακής μουσικής δεν λείπει κάθε μουσική δημιουργία που αναδεικνύει την ελληνική μουσική παράδοση , όπως είναι τα Ρεμπέτικα, τα Σμυρναίικα και άλλα. Η Παραδοσιακή μουσική κατέχει πολύ σημαντικό ρόλο στην ελληνική κοινωνία σαν σύστημα αξιών, σαν τέχνη η οποία περιέχει σε μέγιστο βαθμό τα κοινωνικά και μουσικά ειδοποιά χαρακτηριστικά του ελληνικού πολιτισμού. Συμπεραίνοντας, λοιπόν, τον μέγιστο ρόλο της Παραδοσιακής μουσικής αξίζει να ασχοληθούν με αυτήν όλοι και ιδιαίτερα οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι καλούνται να την μελετήσουν και να την διδάξουν στη σημερινή νεολαία. Είναι γεγονός ότι η ελληνική μουσική εκπαίδευση θα κερδίσει πολλά χρησιμοποιώντας την παράδοση με δημιουργικό τρόπο στην ελληνική κοινωνία (Διονυσίου, 2002).

Η Παραδοσιακή μουσική είναι από τα πρώτα είδη μουσικής με το οποίο έρχεται σε επαφή το παιδί από τις πρώτες ώρες τις ζωής του. Ιδιαίτερα στην ελληνική κοινωνία το παιδί από τη βρεφική και την πρώτη νηπιακή ηλικία ζει και μεγαλώνει με το παιδικό παραδοσιακό τραγούδι (π.χ. νανουρίσματα, ταχτάρισμα κλπ). «Στη σχολική ηλικία το παιδί ζει μέσα από το οργανωμένο τραγούδι – παιχνίδι τη συμβολική αναπαράσταση της παραδοσιακής κοινωνίας, ενώ γίνεται ταυτόχρονα ο πρωταγωνιστής πολλών εθίμων, ιδιαίτερα αυτών που περιλαμβάνουν αγυρμούς (π. χ. κάλαντα) (Δαμιανού-Μαρίνη, 2000 : 94).

Η μουσικοποιητική δομή της Παραδοσιακής μουσικής περιέχει στοιχεία πολύ σημαντικά για την μουσική εκπαίδευση των παιδιών. Συγκεκριμένα, η Παραδοσιακή μουσική χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα ρυθμικά σχήματα, κλίμακα, εύρος μελωδίας,

ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά, ποιητικό μέτρο, είδος ομοιοκαταληξίας κλπ (Δαμιανού-Μαρίνη, 2000). Επίσης, η ελληνική Παραδοσιακή μουσική χαρακτηρίζεται από την ποικιλία ρυθμικών μοτίβων και την επαναληπτικότητα των στίχων των τραγουδιών , γεγονός το οποίο διευκολύνει την εκμάθησή του και ταυτόχρονα εξασκεί τη χρήση της γλώσσας (Μπουτιέρος, 2000).

Τα παραπάνω στοιχεία συμβάλλουν στην διασκέδαση των παιδιών, την εξάσκηση της προσοχής τους και στην εξοικείωσή τους με διάφορα μέρη του σώματός τους. Κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας η Παραδοσιακή μουσική συμβάλλει στην κινητική ανάπτυξη των παιδιών, αλλά και στην κοινωνική ωρίμανσή τους. Η επαφή των παιδιών με τα παραδοσιακά μουσικά όργανα στο χώρο του παιχνιδιού αναπτύσσει την έμφυτη ικανότητα της μίμησης (Δαμιανού-Μαρίνη, 2000). Επίσης, η σπουδή της μουσικής του παρελθόντος, όπως είναι η ελληνική παραδοσιακή μουσική, συμβάλλει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας του παιδιού καθώς το συγκεκριμένο είδος μουσικής προσφέρει παραδείγματα που μπορεί να χρησιμοποιήσει το παιδί ως αφετηρία της δικής του δημιουργικής ανάπτυξης (Paul Terry- μετάφραση: Στάμου, 2000).

Η Παραδοσιακή μουσική αποτελεί την ταυτότητα και την υπογραφή ενός λαού καθώς καθορίζει την πολιτιστική φυσιογνωμία και την πορεία του στο χρόνο. «Η μουσική μας μπορεί να είναι ένα από τα σημαντικά κλειδιά της πολιτικής και πολιτιστικής μας πορείας στο μέλλον» (Στάμου, 2000: 26).

Τέλος, η Παραδοσιακή μουσική συνδέεται άμεσα με τα έθιμα και τα δρώμενα της ελληνικής κοινωνίας και φέρνει σε επαφή τον κάθε μελετητή της με την πολιτιστική του κληρονομιά. Έτσι, κατά την εκπαίδευση των παιδιών στη σχολική τους ηλικία η παραδοσιακή μουσική αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μέσα αγωγής και βιωματικής τους γνωριμίας με την πολιτιστική μας κληρονομιά (Δαμιανού-Μαρίνη, 2000).

«Η παράδοση μπορεί να είναι ένα φυσικά αναπτυσσόμενο συνεχώς μεταβαλλόμενο, φαινόμενο. Τα Αναλυτικά Προγράμματα πρέπει να προσφέρουν ένα δομημένο πλαίσιο, αλλά τα περιεχόμενά τους πρέπει να είναι ελεύθερα να αναπτυχθούν και να αλλάξουν» (Paul Terry (1975) στο: Στάμου, 2000: 34). Με αφορμή την συγκεκριμένη άποψη για το περιεχόμενο του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, αλλά και την έμφαση που δίνεται τα τελευταία χρόνια στην Παραδοσιακή μουσική στο πρόγραμμα σπουδών των Τμημάτων Μουσικών Σπουδών και στο Αναλυτικό

Πρόγραμμα Σπουδών των Μουσικών σχολείων είναι εύλογο το ερώτημα ποια η θέση της Παραδοσιακής μουσικής στη σημερινή δημόσια σχολική πραγματικότητα. Με δεδομένο την αξία της Παραδοσιακής μουσικής και τη συμβολή της στην ανάπτυξη των παιδιών είναι άξιο απορίας η θέση αυτού του είδους μουσικής στο σημερινό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών καθώς και η στάση που κρατούν απέναντι σε αυτή οι σύγχρονοι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

2.3 Συμπεράσματα

Με την παρουσίαση των παραπάνω συμπεραίνουμε ότι η Μουσική εκπαίδευση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι στην ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας ενός παιδιού. Η Μουσική ως κινητήρια δύναμη στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων συμβάλλει με τη μάθησή της στην συναισθηματική, πνευματική, σωματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Ιδιαίτερα η Παραδοσιακή μουσική είναι το πρώτο είδος μουσικής που γνωρίζει το παιδί αφού έρχεται σε επαφή μαζί της μέσω των εθίμων κάθε τόπου. Επειδή η Παραδοσιακή μουσική κατέχει πολύ σημαντικό ρόλο στην ελληνική κοινωνία η εκμάθησή της βοηθά τα παιδιά στην κοινωνικοποίησή τους και στην έντονη υπεράσπιση των πολιτιστικών τους στοιχείων. Έτσι, με τον τρόπο αυτό η Παραδοσιακή μουσική δίνει ώθηση στην κοινωνική ωρίμανση των παιδιών και στην γνωριμία τους με την πολιτιστική του κληρονομιά και την εθνική τους ταυτότητα.

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η Μουσική ως μάθημα είναι απαραίτητη σε κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης και ιδιαίτερα στις δύο πρώτες βαθμίδες κατά τις οποίες σχηματίζεται η βάση της προσωπικότητας κάθε ατόμου. Είναι άξιο απορίας ποια θέση κατέχει η Μουσική ως μάθημα στην ελληνική Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και στις υπόλοιπες βαθμίδες. Η σωστή τοποθέτηση του μαθήματος στο ωρολόγιο πρόγραμμα κάθε σχολικής τάξης είναι αναγκαία, όπως αναγκαία είναι και η τακτική διδασκαλία της Παραδοσιακής μουσικής στην νέα γενιά της χώρας μας.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην πορεία του μαθήματος της Μουσικής, τη θέση του και τον τρόπο διδασκαλίας του στα σχολεία της Ελλάδας.

Κεφάλαιο 3: Η δημόσια Μουσική Εκπαίδευση στην Ελλάδα

3.1 Η δημόσια Μουσική Εκπαίδευση στην Ελλάδα από το 1950 έως σήμερα

Σε αντίθετη κατεύθυνση από την υπόλοιπη Ευρώπη βρίσκεται η ανάπτυξη της Μουσικής εκπαίδευσης τις πρώτες τέσσερις μεταπολεμικές δεκαετίες στην Ελλάδα. Τα τελευταία χρόνια όλο και πιο συχνά ακούγεται η έκφραση πως το μάθημα της Μουσικής είναι το μάθημα «της ώρας του παιδιού, της φασαρίας κ.λ.π.» ακόμα και αν το διδάσκει ο εκπαιδευτικός της Μουσικής. Η ίδια άποψη υπάρχει και για άλλα μαθήματα, όπως αυτό των Καλλιτεχνικών ή της Φυσικής Αγωγής. Υπήρχαν, βέβαια, οι λαμπρές εξαιρέσεις κορυφαίων παιδαγωγών οι οποίες όμως επιβεβαίωναν τον κανόνα (Κοντίσης – Ανδρώνης, 2005).

Ο εκπαιδευτικός Μουσικής, μέσα από μια παραδοσιακή αντίληψη για τη διδασκαλία, έβλεπε τους μαθητές του, περισσότερο σαν κληρονόμους μιας πολιτιστικής κληρονομιάς, δίνοντας έμφαση στην απόκτηση δεξιοτήτων και στη γνωριμία με το ρεπερτόριο μεγάλων συνθετών, αξιολογώντας συχνά τις επιδόσεις τους.

Η σημερινή πραγματικότητα φανερώνει ότι το Δημοτικό Σχολείο αποτελεί τον παιδαγωγικό χώρο όπου το παιδί εκτός από την απόκτηση βασικών γνώσεων, βιώνει και άλλες εμπειρίες που συμβάλουν στην κοινωνικοποίησή και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

3.1.1 Η Μουσική στο Νηπιαγωγείο

Η Μουσική εφαρμόζεται από τον/τη Νηπιαγωγό, με ανεπαρκείς γνώσεις και έλλιπή έως ανύπαρκτη επιμόρφωση και όπως είναι φυσικό, με τρόπο, αμφιβόλου ποιότητας (Κοντίσης– Ανδρώνης, 2005).

Σε μια πιλοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα Νηπιαγωγεία του Βόλου το 2003 διαπιστώθηκε ότι σε αρκετά Νηπιαγωγεία η Μουσική έχει ελάχιστη παρουσία

στις καθημερινές δραστηριότητες. Ο λόγος της έλλειψης αυτής αφορούσε την ανεπαρκή ή ελάχιστη μουσική μόρφωση των Νηπιαγωγών. Αξιοσημείωτο συμπέρασμα της έρευνας ήταν ότι κανένα Νηπιαγωγείο δεν κάλυπτε όλο το εύρος των δραστηριοτήτων του Αναλυτικού Προγράμματος (Παπαπαναγιώτου – Γανώση, 2003).

3.1.2 Η Μουσική στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Α' και Β' τάξη του Δημοτικού σχολείου

Η Μουσική εφαρμόζεται από τον εκπαιδευτικό, ενταγμένη στο μάθημα της Αισθητικής Αγωγής. Επιλεκτικά σε κάποια Δημοτικά Σχολεία, ξεκίνησε κάποια στιγμή το πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ», στα πλαίσια του οποίου, το μάθημα στις δύο πρώτες τάξεις, γινόταν από Εκπ/κό Μουσικής. Το πρόγραμμα όμως:

- α. είχε πολλές ελλείψεις,
- β. κακή οργάνωση,
- γ. δεν στηρίχτηκε ανάλογα, με αποτέλεσμα να ατονήσει σε σημαντικό βαθμό, να μείνει ανενεργό κι έτσι να επανέλθει σ' αυτά τα σχολεία το προηγούμενο καθεστώς .

Γ' – Δ' – Ε' – ΣΤ' τάξεις

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980 το μάθημα της Μουσικής στις τέσσερις τελευταίες τάξεις του δημοτικού γινόταν από τον εκπαιδευτικό της τάξης. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 εισάγονται σταδιακά οι πρώτοι Εκπαιδευτικοί Μουσικής που διδάσκουν από 2 ώρες την εβδομάδα στην Γ' και Δ' τάξη και από 1 ώρα στην Ε' και ΣΤ' (ΥΠΕΠΘ, Φ.Ε.Κ. , τεύχος 2^ο , Αρ. Φύλλου 1366, 18/10/2001).

Στα Ολοήμερα Δημοτικά η διδασκαλία της Μουσικής καθορίζεται ανάλογα με τις δυνατότητες σε εκπαιδευτικό προσωπικό κάθε περιφέρειας και τον αριθμό των μαθητών που παραμένουν στο σχολείο και πολλές φορές παρατηρείται το φαινόμενο να διδάσκεται περισσότερες ώρες απ' την πρωινή ζώνη ή ακόμα και να λείπει απ' το πρόγραμμα (Κοντίτσης– Ανδρώνης, 2005).

3.1.3 Η Μουσική στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Το μάθημα διδάσκεται από 1 ώρα σε κάθε τάξη, από Εκπαιδευτικό Μουσικής και μέχρι την Α' τάξη του Ενιαίου Λυκείου. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια, στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση δίνεται βάρος στα πρωτεύοντα μαθήματα (π.χ. Μαθηματικά, Φυσική κλπ) εξαιτίας της προετοιμασίας των μαθητών για την επιτυχία τους στις Πανελλαδικές εξετάσεις και ίσως το μάθημα της Μουσικής μπαίνει στο περιθώριο, μη μπορώντας να ανταγωνιστεί τα άλλα μαθήματα, που κυρίως λόγω της συμμετοχής τους στις εξετάσεις, εδραιώνονται στη συνείδηση των μαθητών ως «πιο σημαντικά». (Στην Α' Λυκείου, η Μουσική ως μάθημα επιλογής, ουσιαστικά παραμένει στο περιθώριο) (Κοντίσης – Ανδρώνης, 2005).

3.1.4 Τα Μουσικά σχολεία

Το πρώτο Μουσικό Σχολείο στην Ελλάδα εγκαινιάστηκε το 1988 στην Παλλήνη της Αττικής και μέχρι σήμερα λειτουργούν 32 μουσικά σχολεία στην χώρα μας. «Η ίδρυση των μουσικών σχολείων σηματοδότησε νέες προοπτικές στη μουσική εκπαίδευση της Ελλάδας, μεταξύ των οποίων και η εισαγωγή της διδασκαλίας της Παραδοσιακής μουσικής στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση» (Διονυσίου Ζωή, 2002: 154). Έχουμε - για πρώτη φορά - στην ιστορία της Ελληνικής Δημόσιας Εκπαίδευσης την εφαρμογή πρωτοποριακών προγραμμάτων όπως τη διδασκαλία της Ελληνικής Μουσικής και των μουσικών οργάνων της, της πολύτεχνης έκφρασης, τη δημιουργία μεγάλων χορωδιακών και ορχηστρικών συνόλων κ.λ.π. Όμως το ξεκίνημα έγινε ανάποδα. Θα ήταν μια πρώτης τάξεως ευκαιρία να γίνει κάποτε μια ολοκληρωμένη έρευνα που να αφορά την ανάπτυξη της προσωπικότητας του εφήβου μέσα στο Μουσικό Σχολείο ή μία συγκριτική έρευνα σε περιοχές όπου λειτουργούν ημερήσια γυμνάσια και ενιαία λύκεια μαζί με τα Μουσικά σχολεία με σκοπό τη σύγκριση της συμπεριφοράς και της προσωπικότητας των μαθητών σε σχέση με την επιρροή της μουσικής. Αυτό όμως που βλέπουμε, έστω και εμπειρικά, είναι η διαφορετική συμπεριφορά των νέων μέσα στα σχολεία αυτά. Βλέπουμε επίσης νέους με περισσότερη ψυχική ισορροπία, ηρεμία και νηφαλιότητα που τους διευκολύνει στην ενασχόλησή τους με τα άλλα μαθήματα του σχολείου αλλά και στην καθημερινή τους

ζωή. Είναι σίγουρο επίσης ότι, αν και έχουν να διανύσουν μεγάλες αποστάσεις, όπου πολλά θα μπορούσαν να τους είχαν συμβεί, ουδέποτε έχουν παρουσιαστεί προβλήματα, ενώ αντίθετα βλέπουμε μια εντυπωσιακή ωριμότητα σε μαθητές της Α' Γυμνασίου.

Επίσης, με τον Ν.1824/1988 άρχισε η διαδικασία για τη λειτουργία των τμημάτων προαιρετικής μουσικής παιδείας στα Δημοτικά Σχολεία. Κρυφός πόθος όλων μας είναι τα περισσότερα από αυτά να γίνουν τα μελλοντικά Μουσικά Δημοτικά Σχολεία. Τη σχολική χρονιά 2004 – 2005 δεν λειτούργησαν (Κοντίσης– Ανδρώνης , 2005).

3.1.5 Η Μουσική στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Από το 1985 μέχρι σήμερα, τα τμήματα που αφορούν άμεσα την Μουσική εκπαίδευση και λειτουργούν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση είναι τα παρακάτω:

- το Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Αθήνας
- το Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Κέρκυρας (Ιόνιο Πανεπιστήμιο)
- το Τμήμα Τέχνης και Μουσικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο της Μακεδονίας
- Μια έδρα μουσικολογίας στο Ρέθυμνο
- το ΤΕΙ Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής Ηπείρου (Αρτας)
- Τμήματα ΤΕΙ στο Αργοστόλι και στο Ρέθυμνο
- πρόσφατα εξαγγέλθηκε, επίσης, η Ακαδημία Τεχνών.

3.1.6 Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ

Το Πρόγραμμα "ΜΕΛΙΝΑ-Εκπαίδευση και Πολιτισμός" είναι μια κοινή πρωτοβουλία των Υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού καθώς και της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Στόχος του είναι η αναβάθμιση του ρόλου των Τεχνών και του Πολιτισμού στην εκπαιδευτική διαδικασία που επιτυγχάνεται μέσα από την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και την επιμόρφωση όλων των εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία εφαρμογής.

Ξεκίνησε το 1994 ως ιδέα της Μελίνας Μερκούρη, εφαρμόστηκε αρχικά ως πιλότος σε 100 σχολεία σε όλη την Ελλάδα και την Κύπρο. Από το 2001 ξεκίνησε η

εξακτίνωσή του επιμορφώνοντας όλους τους εκπαιδευτικούς ανά νομό. Το πρόγραμμα της εξακτίνωσης περιλαμβάνει 8 κύκλους σεμιναρίων που πραγματοποιούνται σε δύο χρόνια και έχει εφαρμοστεί ήδη σε τέσσερις νομούς (Χανιά, Ζάκυνθος, Καβάλα, Δράμα). Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε εξ ολοκλήρου από το Ελληνικό Κράτος. Από το Μάρτιο 2004 εκκρεμεί η συνέχεια ή μη του προγράμματος.

Το ΙΕΜΑ συνεργάζεται με το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ ήδη από το ξεκίνημά του έχοντας συμβάλει στη διοργάνωση των επιμορφωτικών σεμιναρίων εκπαιδευτικών και μουσικοπαιδαγωγών και έχοντας παράγει μουσικοπαιδαγωγικό εκπαιδευτικό υλικό, όπως:

- Ο ήχος της μουσικής: Μουσικά παιχνίδια, δραστηριότητες και μουσικοπαιδαγωγικές οδηγίες για της διδασκαλία της Μουσικής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (υπεύθ. Κώστας Μόσχος).
- Η μουσική στη Μεσόγειο: Εισαγωγή στη μουσική ταυτότητα της Ιταλίας, Ισπανίας, Μαρόκου, Αιγύπτου και Κροατίας, μέσα από ακροάσεις και δραστηριότητες (επ. υπευθ. Κώστας Μόσχος).
- Η Μουσική και τα Παραμύθια των Τσιγγάνων και Κούρδων (επ. υπευθ. Νάνση Τουμπακάρη)
- Μια Μουσική Γεωγραφία της Ελλάδας: Παρουσίαση της μουσικής ταυτότητας των διαφόρων περιοχών της Ελλάδας (επ. υπευθ. Παντελής Καβακόπουλος)
- Εισαγωγή στην Παραδοσιακή μουσική: Εισαγωγή στα είδη, τις μορφές και τους δρόμους της Παραδοσιακής μουσικής (επ. υπεύθ. Γιώργος Χατζημιχαλάκης)
- Ρυθμολογία: Ρυθμοί της Ελλάδας και του κόσμου. (επ. υπευθ. Λευτέρης Γρηγορίου)
- Εισαγωγή στη Μουσική του 20ου αιώνα (επ. υπευθ. Βασίλης Κόκκας)
- Οι δημοφιλείς μουσικές του κόσμου: Εισαγωγή στα είδη, την ιστορία και τις ιδιαιτερότητες των δημοφιλών μουσικών του κόσμου.
- Επίσκεψη σε ένα εικονικό μουσείο μουσικών οργάνων. Διαδραστική εφαρμογή στο διαδίκτυο (ανέκδοτη) .

Το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ έχει εφαρμοστεί ήδη πιλοτικά και σκοπός του είναι η ολιστική προσέγγιση της γνώσης και της σύνδεσής της με την ιστορία, το περιβάλλον

και τον πολιτισμό. Αξιοποιώντας τα συμπεράσματα από την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος θα ήταν εφικτός ένας καλύτερος σχεδιασμός του ΔΕΠΠΣ στον τομέα των προτεινόμενων διαθεματικών ενοτήτων για τα μαθήματα της τέχνης στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Μπαγάκης, 2004).

Μελετώντας το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ παρατηρούμε ότι γίνεται αναφορά αρκετές φορές σε διάφορα είδη μουσικής. Συγκεκριμένα αναφέρεται στην μουσική της Μεσογείου, στη μουσική των Τσιγγάνων και των Κούρδων, στην Παραδοσιακή μουσική των γεωγραφικών περιοχών της Ελλάδας, στην μουσική του 20^{ου} αιώνα , αλλά και στη διεθνή μουσική. Επομένως, το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ δίνει το έναυσμα στους εκπαιδευτικούς της Μουσικής να αφιερώσουν μαθήματα και στην Παραδοσιακή μουσική της Ελλάδας.

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μια λεπτομερής αναφορά στη θέση που κατέχει η Μουσική σε κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης. Σημαντική θέση, όμως, κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής, κατέχει και το άτομο το οποίο καλείται να το διδάξει. Έτσι, στο επόμενο υποκεφάλαιο γίνεται μία εκτενής αναφορά στο άτομο που διδάσκει το μάθημα της Μουσικής σύμφωνα με τα Αναλυτική Προγράμματα από το 1969 έως και σήμερα.

3.2 Το μάθημα της Μουσικής και ο ρόλος του εκπαιδευτικού μέσα από το Αναλυτικό Πρόγραμμα

Ο Δ. Μπέσσας και η Μ. Κοκκίδου πραγματοποίησαν μία εκτεταμένη εργασία ύστερα από μια ανασκόπηση των ΑΠ για το μάθημα της Μουσικής , από το 1969 έως το 2004, περίληψη της οποίας παραθέτω στο παρόν υποκεφάλαιο, γιατί ήταν η μοναδική έρευνα που βρήκα στην οποία αποκαλύπτονται πολλά στοιχεία για την πορεία της Μουσικής στην εκπαίδευση τα τελευταία 50 χρόνια. Έκρινα αναγκαίο να παρουσιάσω την θέση της Μουσικής και τα βασικά σημεία κάθε Αναλυτικού Προγράμματος σε σχέση με τη διδασκαλία της έτσι ώστε να μπορέσουμε να

κατανοήσουμε την πορεία της Μουσικής εκπαίδευσης στην Πρώτη βαθμίδα και να εκτιμήσουμε την σημερινή πραγματικότητα.

3.2.1 Το μάθημα της Μουσικής στο ΑΠ του 1969

Σύμφωνα με το πρόγραμμα του 1969, ο εκπαιδευτικός όφειλε να γνωρίζει ενόργανη μουσική, να έχει την απαραίτητη Μουσική Αγωγή, να βοηθά τους μαθητές για την καλλιέργεια της αγάπης προς την εκκλησιαστική μουσική και να διαθέτει καλή φωνή.

Σίγουρα, όλοι οι εκπαιδευτικοί δεν είχαν όλες τις παραπάνω ικανότητες στη μουσική και δεν θα μπορούσαν να πληρούν τα παραπάνω κριτήρια και κυρίως να διαθέτουν καλή φωνή. Οι εκπαιδευτικοί εκείνη την περίοδο έπρεπε να γνώριζαν όλα τα τραγούδια, που στο ΑΠ δίνονταν μόνο ως τίτλοι ενώ δέχονταν επιπλήξεις όσοι από τους δασκάλους παρέκκλιναν από το προτεινόμενο ρεπερτόριο τραγουδιών, δηλαδή όταν παρέλειπαν άσματα εθνικού και θρησκευτικού περιεχομένου (Μπέσσας – Κοκκίδου, 2004).

3.2.2 Το μάθημα της Μουσικής στο ΑΠ του 1977

Ο εκπαιδευτικός έπρεπε να μπορεί να διδάξει τραγούδι και εισαγωγικά στοιχεία από τη θεωρία της μουσικής. Επίσης, ο εκπαιδευτικός είχε την δυνατότητα να οργανώσει χορωδία ή ορχήστρα , γεγονός που δεν αποτελούσε αναγκαστική υποχρέωση του εκπαιδευτικού. Ο εκπαιδευτικός μάθαινε στα παιδιά καινούρια τραγούδια , τα οποία είτε τα υπαγόρευαν προφορικά είτε τα έγραφαν στον πίνακα και οι μαθητές τα αντέγραφαν στο τετράδιο Μουσικής. «Βασικό μέλημά τους ήταν να ακολουθούν την επικαιρότητα της σχολικής χρονιάς (εθνικές και θρησκευτικές γιορτές) και να επιλέγουν τραγούδια σχετικά με διδάσκοντες, σε άλλα μαθήματα, ενότητες (Μπέσσας– Κοκκίδου, 2004: 70)».

3.2.3 Το μάθημα της Μουσικής στο ΑΠ του 1982

Την περίοδο αυτή για πρώτη φορά δίνεται η δυνατότητα το μάθημα της Μουσικής να ανατεθεί και σε άλλο εκπαιδευτικό, πέρα από τον εκπαιδευτικό της τάξης.

Το ΑΠ του '82 είναι αρκετά απαιτητικό από τον εκπαιδευτικό, δεδομένου ότι ο εκπαιδευτικός της τάξης ήταν επιφορτισμένος με τη διδασκαλία της Μουσικής, χωρίς να διαθέτει τις κατάλληλες μουσικές γνώσεις. «Το πρόγραμμα έκανε την εμφάνισή του σαν διάττοντας αστέρας, εντυπωσιακό μεν, αλλά μετά το πρώτο ξάφνιασμα ερχόταν η συνειδητοποίηση ότι οι εκπαιδευτικοί θα ήταν πάλι αβοήθητοι, χωρίς καμία περαιτέρω ενημέρωση ή επιμόρφωση, και η λάμψη χανόταν μεμιάς (Μπέσσας– Κοκκίδου, 2004 : 71)».

3.2.4 Το μάθημα της Μουσικής στο ΑΠ του 1990 και στο βιβλίο «Μουσική Αγωγή Ι»

Το ΑΠ του '90 περιλαμβάνει αρκετές αναφορές για τον εκπαιδευτικό και τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής. «Αυτό όμως που σηματοδοτεί εκείνη την περίοδο είναι ότι για πρώτη φορά – και μοναδική μέχρι σήμερα- εκδόθηκε βιβλίο Μουσικής για τον εκπαιδευτικό. Σύμφωνα με τους συγγραφείς, το βιβλίο, «Μουσική Αγωγή Ι» απευθύνεται στον εκπαιδευτικό της Μουσικής αλλά και στους εκπαιδευτικούς της συνήθους σχολικής τάξης καθώς και στους Νηπιαγωγούς (Μπέσσας – Κοκκίδου, 2004: 73)».

Το συγκεκριμένο βιβλίο θεωρείται ως κατάλληλο να βοηθήσει το μέσο εκπαιδευτικό. Όμως, υποδοχή του βιβλίου από τους διδάσκοντες, ειδικούς και μη, δεν ήταν ενθουσιώδης και οι περισσότεροι δεν εφάρμοζαν το ΑΠ για τη Μουσική, όχι από ολιγωρία αλλά από ανασφάλεια, όπως σχολιάζουν οι Μπέσσας και Κοκκίδου.

3.2.5 Το μάθημα της Μουσικής στο ΑΠ του 1998

Το πρόγραμμα του '98 είναι, επίσης, πολύ απαιτητικό από τον εκπαιδευτικό. Προϋποθέτει από τον εκπαιδευτικό υψηλού επιπέδου κατάρτιση στη Μουσική αλλά και στην Παιδαγωγική, καθώς και διδακτική εμπειρία και ευεξία. «Αυτός είναι και ένας βασικός λόγος που το εν λόγω ΑΠ φόβισε και τους εκπαιδευτικούς γενικής παιδείας αλλά και τους εκπαιδευτικούς Μουσικής (Μπέσσας – Κοκκίδου, 2004: 74)».

Στο εισαγωγικό μέρος της εισήγησης του Π.Ι.. για το ΕΠΠΣ αναγράφεται: «Σε κάθε περίπτωση ο μουσικός, λειτουργώντας ως εμπνευστής, καλείται να ανιχνεύσει τις εκφραστικές δυνατότητες των μαθητών και να τους βοηθήσει να ενεργοποιηθούν

συμμετέχοντας μαζί τους σε δημιουργικές δραστηριότητες, που αναπτύσσονται σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης, αποδοχής, ομαδικότητας και χαράς. Συνδυάζει, λοιπόν, την ενεργητική ακρόαση, το τραγούδι, την κίνηση τον αυτοσχεδιασμό, την οργανική συνοδεία, την πολύτεχνη έκφραση, ώστε να συντεθούν αρμονικά σκέψη, αίσθηση και δράση». Στο ίδιο μέρος παρακάτω υπογραμμίζεται ότι «ο διδάσκων θα πρέπει να έχει κατανόηση και ευρύτητα θεώρησης, να αξιολογεί με αντικειμενικότητα, εγκυρότητα και αξιοπιστία, και να δίνει στο μαθητή πολλές ευκαιρίες να εκδηλώσει τις εκφραστικές και δημιουργικές του ικανότητες, συνεκτιμώντας όλους τους παράγοντες [...]».

Όλα τα παραπάνω απαιτούν υλικοτεχνική υποδομή, εξοπλισμό των σχολείων και έκδοση διδακτικών εγχειριδίων και διδακτικού υλικού (βιβλία για το μαθητή και το δάσκαλο και δίσκοι ακτίνας με ηχητικά και μουσικά παραδείγματα), που ενώ συγγράφηκαν και μορφοποιήθηκαν, δεν αξιοποιήθηκαν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Μπέσσας Δ. – Κοκκίδου Μ., 2004).

3.2.6 Το μάθημα της Μουσικής στο ΑΠ του 2001

Το ΑΠ του 2001 για τη Μουσική, είναι ιδιαίτερα απαιτητικό για τους εκπαιδευτικούς και τους νηπιαγωγούς. Από την άλλη πλευρά, η διαθεματικότητα, είναι πολύ πιο εύκολο να λειτουργήσει όταν ο εκπαιδευτικός της Μουσικής διδάσκεται από ειδικό, είναι ορατές οι δυσκολίες της εφαρμογής της ιδέας της διαθεματικότητας, γιατί, κατά κάποιο τρόπο, υποχρεώνει τον ένα και μοναδικό μουσικό του κάθε σχολείου, να βρει χρόνο και τρόπο για να συνεργαστεί με όλους τους εκπαιδευτικούς των τάξεων που διδάσκει και ως προς όλα τα άλλα μαθήματα, μια και η Μουσική έχει το προνόμιο να συναντιέται και να εισδύει σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα (Γλώσσα, Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσικές Επιστήμες, Φυσική Αγωγή, κοκ).

Το ΔΕΠΠΣ (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών) αναφέρει ότι για τη διαπλοκή της Μουσικής με άλλες γνωστικές περιοχές, είναι «θεμελιακής σημασίας ο ρόλος και η προσωπικότητα του δασκάλου».

3.3 Προσέγγιση του θεσμού της ανάθεσης του μαθήματος της Μουσικής σε εκπαιδευτικούς Μουσικής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Η Μαίη Κοκκίδου πραγματοποίησε μια έρευνα την άνοιξη του 2002 με σκοπό να προσεγγίσει το θεσμό της ανάθεσης του μαθήματος της Μουσικής σε εκπαιδευτικούς Μουσικής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ως εργαλείο για την έρευνα επιλέχτηκε το ερωτηματολόγιο, ενώ για την διεξαγωγή της έρευνας αναζητήθηκαν και βρέθηκαν οι 107 μουσικοί που διδάσκουν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, σε Δημοτικά σχολεία, σε όλους τους νομούς της Μακεδονίας. Από τα ερωτηματολόγια που δόθηκαν επιστράφηκαν 62 συμπληρωμένα (Κοκκίδου, 2003).

3.3.1 Σχόλια και παρατηρήσεις επί των αποτελεσμάτων της έρευνας

Μέσα από τη μέθοδο του ερωτηματολογίου, η Μ. Κοκκίδου επιχείρησε μια εμπειρική καταγραφή της τότε πραγματικότητας στο χώρο του Δημοτικού σχολείου και στο πλαίσιο του μαθήματος της Μουσικής από την οπτική των εκπαιδευτικών Μουσικής. Ο θεσμός της ανάθεσης του μαθήματος της Μουσικής σε ειδικούς εκπαιδευτικούς, αν και δεν είναι τόσο καινούριος (Π.Δ. 1566/1985), φαίνεται ότι δεν είχε ακόμα βρει τις ισορροπίες που χρειάζονται και οι δυσκολίες είναι ακόμα αρκετές.

Από την ανάλυση όλων των δεδομένων της έρευνας, προκύπτει ότι οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς Μουσικής (87,1%) που υπηρετούν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στην περιοχή της Μακεδονίας ήταν υποχρεωμένοι να διδάσκουν σε περισσότερα από ένα σχολεία. Τα πεδία για τα οποία οι ερωτηθέντες κατέδειξαν κύρια την προχειρότητα και την αδιαφορία της Πολιτείας είναι αυτά της επιμόρφωσης, της εξασφάλισης ενός κατάλληλου χώρου και του εξοπλισμού των σχολείων με τα απαραίτητα για το μάθημα υλικά. Μόνο το 24% από το σύνολο των υποκειμένων είχε επιμορφωθεί μέσα από το θεσμό των Π.Ε.Κ. Επίσης, δεν υπάρχει σταθερή θέση της Πολιτείας αναφορικά με τις τάξεις στις οποίες πρέπει να διδάσκει ο εκπαιδευτικός της Μουσικής. Αν και στα περισσότερα σχολεία οι εκπαιδευτικός Μουσικής (70%) καλούνται να διδάξουν στις τάξεις Γ' ,Δ' , Ε' , Στ' είναι αρκετά και

εκείνα τα σχολεία που οι εκπαιδευτικοί Μουσικής διδάσκουν σε όλες τις τάξεις αλλά και εκείνα που διδάσκουν μόνο στις δύο τελευταίες τάξεις. Στην πλειονότητα των δημόσιων σχολείων (81,5%), βρέθηκε ότι το μάθημα γίνεται μέσα στη σχολική τάξη, με αποτέλεσμα τη δημιουργία πλήθους προβλημάτων, που πρέπει να αντιμετωπιστούν από τον εκπαιδευτικό Μουσικής. Πολλοί από τους ερωτηθέντες δήλωσαν ότι είναι υποχρεωμένοι να μεταφέρουν υλικό τους από αίθουσα σε αίθουσα, σε κάθε διδακτική ώρα και είναι αδύνατο να οργανώσουν το μάθημά τους σωστά υπό τέτοιες συνθήκες. Η πρόβλεψη για ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα Μουσικής, αποτελεί πάγιο αίτημα όλων των εκπαιδευτικών Μουσικής που υπηρετούν στην Δημόσια Εκπαίδευση (Κοκκίδου, 2003).

Αναφορικά με την ενημέρωση που έχουν οι εκπαιδευτικοί Μουσικής για τα πρόσφατα Αναλυτικά Προγράμματα (ΕΠΠΣ και ΔΕΠΠΣ), οι ενδείξεις είναι κάπως απογοητευτικές. Εν έτει 2002, μόνο οι μισοί από τους ερωτηθέντες δασκάλους μουσικής δήλωσαν ότι γνωρίζουν το ΕΠΠΣ, δηλαδή το προηγούμενο ΑΠ, που κανονικά θα έπρεπε όχι μόνο να το γνωρίζουν αλλά και να το εφαρμόζουν. Από τις απαντήσεις των υποκειμένων σε σχετική ερώτηση καταδεικνύεται ότι η ενημέρωση για τα δυο αυτά προγράμματα προέκυψε σε μεγάλο ποσοστό ύστερα από δική τους πρωτοβουλία και από προσωπικό ενδιαφέρον. Οι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι είτε εφαρμόζουν δικό τους πρόγραμμα (60%) είτε εφαρμόζουν το υπάρχον ΑΠ, κάνοντας όμως δικές τους παρεμβάσεις και αλλαγές (40%). Κανένα από τα υποκείμενα του δείγματος δεν δήλωσε ότι εφαρμόζει ρητά το ΑΠ (Κοκκίδου, 2003).

Συνεπώς, η Πολιτεία δεν φροντίζει για τον εξοπλισμό των Δημοτικών σχολείων με τα υλικά εκείνα που είναι απαραίτητα για τη σωστή διεξαγωγή του μαθήματος. Πέρα από το κασετόφωνο και το CD player, δεν έχουν όλα τα σχολεία όργανο συνοδείας για τον εκπαιδευτικό Μουσικής και κρουστά μουσικά όργανα, ενώ ελάχιστα σχολεία έχουν υλικά για μουσικοκινητική αγωγή και πίνακα με πεντάγραμμο. Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες εκπαιδευτικούς Μουσικής δεν δίστασαν να δηλώσουν ότι αντιμετωπίζουν πλήθος δυσκολιών προκειμένου να οργανώσουν αποτελεσματικά το μάθημά τους. Οι περισσότεροι δήλωσαν ότι οι δυσκολίες είναι σε συνάρτηση του διαθέσιμου χρόνου, του διαθέσιμου χώρου και του ελλιπούς εξοπλισμού, κάποιοι κατέθεσαν την ανεπάρκειά τους για τη διδασκαλία της Μουσικής, στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και την ελλιπή παιδαγωγική τους κατάρτιση και αρκετοί

υπογράμμισαν την έλλειψη συνεργασίας με το σύλλογο διδασκόντων, την έλλειψη στήριξης από την Υπηρεσία και την έλλειψη ενδιαφέροντος από τους μαθητές. Τελικά, είναι απορίας άξιο πώς οι εκπαιδευτικοί Μουσικής μπορούν και συνεχίζουν να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στο έργο τους, έχοντας να αντιμετωπίσουν τόσα πολλά προβλήματα.

«Από τη σύζευξη των απόψεων των εκπαιδευτικών Μουσικής σχετικά με την περιγραφή του ιδανικού πλαισίου για τη διδασκαλία της Μουσικής στο Ελληνικό Δημοτικό Σχολείο, το ιδανικό πλαίσιο κατά την άποψη των ερευνητών έχει ως εξής:

- ✓ Ιδιαίτερος χώρος, φωτεινός, μεγάλος, ηχομονωμένος, γεμάτος με μικρά και μεγάλα μουσικά όργανα και με ελεύθερο χώρο , ειδικά διαμορφωμένο για μουσικά παιχνίδια (μοκέτα).
- ✓ Στην αίθουσα Μουσικής να υπάρχει «στημένο» όλο το υλικό πάντα (Η/Υ, μηχανήματα αναπαραγωγής και εγγραφής ήχου, τηλεόραση, βίντεο, προτζέκτορας, δισκοθήκη, βιβλιοθήκη) και όλα τα μουσικά όργανα του σχολείου, κρουστά και ελληνικά παραδοσιακά, «ανοιχτά» για να έχουν πρόσβαση τα παιδιά. Ακόμα, πρέπει να υπάρχει ένα πιάνο (και όχι αρμόνιο) , αφίσες με μουσικά όργανα και ένας πίνακας με πεντάγραμμα. Επιπλέον, πολλά υλικά για μουσικοκινητική αγωγή και θεατρικό παιχνίδι, γιατί εμπλέκεται πολύ αρμονικά στις μουσικές δραστηριότητες.
- ✓ Το μάθημα θα πρέπει να εισάγεται από την Α' τάξη και να υποστηρίζεται με συγκεκριμένο διδακτικό υλικό (βιβλία μαθητών, κλπ) ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια σε περίπτωση αλλαγής του διδάσκοντα.
- ✓ Ολιγομελή τμήματα και αύξηση των ωρών διδασκαλίας (4- 5 ώρες στις τέσσερις πρώτες τάξεις και 2- 3 ώρες στις δύο τελευταίες τάξεις).
- ✓ Δυνατότητα εθελοντικής εκμάθησης κάποιων μουσικών οργάνων (προϋποθέτει άλλη οργάνωση χώρου και χρόνου). Είναι λάθος η επιβολή ενός συγκεκριμένου οργάνου σε όλη την τάξη.
- ✓ Καλογραμμένα και με προσεγμένη αισθητική βιβλία όπου θα υπάρχουν πληροφορίες για το δικό μας πολιτισμό, για άλλους πολιτισμούς, για τα όργανα της ορχήστρας, για παραδοσιακά όργανα, ελληνικά και μη, για συνθέτες, στοιχεία θεωρίας, τραγούδια, προτάσεις για κατασκευές οργάνων κλπ. Και τα οποία θα συνοδεύονται από κασέτες ή δίσκους ακτίνας με ηχητικά και μουσικά

παραδείγματα. Τα βιβλία αυτά να υπάρχουν για κάθε τάξη και να συνοδεύονται από το αντίστοιχο βιβλίο του δασκάλου.

- ✓ Η σημειογραφία και γενικότερα η θεωρία να διδάσκονται μόνο αν συνδέονται με πράξη. Το ρεπερτόριο των τραγουδιών να ανανεώνεται συχνά.
- ✓ Δημιουργία οργανικών συνόλων και ομάδων χορωδίας ανάλογα με τις δυνατότητες αλλά και τις επιλογές των μαθητών.
- ✓ Εργαστήρια για ηχογραφήσεις, κατασκευές αυτοσχέδιων οργάνων και μουσικά-ηχητικά «πειράματα».
- ✓ Η Μουσική εκπαίδευση δεν πρέπει να είναι μονομερής (π.χ. μόνο κλασική ή μόνο ελληνική παραδοσιακή μουσική).
- ✓ Θεσμοθετημένο πλαίσιο για τη συνεργασία του μουσικού με τους εκπαιδευτικούς, για την ετοιμασία γιορτών, παραστάσεων και εκδηλώσεων. Η προετοιμασία των επετειακών και των άλλων εκδηλώσεων θα πρέπει να γίνεται σε ξεχωριστές ώρες.
- ✓ Παρακολούθηση συναυλιών και άλλων μουσικών εκδηλώσεων, και στο χώρο του σχολείου αλλά και σε άλλους ειδικούς χώρους. Επισκέψεις σε μουσεία μουσικών οργάνων, σε ωδεία και σε εργαστήρια κατασκευαστών μουσικών οργάνων.
- ✓ Βελτιωμένο πρόγραμμα σπουδών που θα έχει ως κύριο σκοπό την ολοκλήρωση της προσωπικότητας των παιδιών και την άνοδο του πνευματικού- πολιτιστικού επιπέδου της κοινωνίας. Ο σκοπός αυτός όμως να υλοποιείται και σε επίπεδο πράξης και να μην αποτελεί μόνο θεωρητικολογία. Τα παιδιά δεν πρέπει να γίνουν «μουσικοί», μπορούν όμως να μάθουν να ακούνε και να αγαπήσουν τη μουσική, ως τρόπο έκφρασης και ψυχαγωγίας. Πρωταρχικός στόχος του μαθήματος είναι να αγαπήσουν τα παιδιά την τέχνη της μουσικής και όχι να μάθουν θεωρία που δεν πρόκειται να εφαρμόσουν αργότερα.
- ✓ Διαρκή επιμόρφωση, σεμινάρια και στενή συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο» (Κοκκίδου, 2003:49-50).

3.4 Συμπεράσματα

Από τα στοιχεία που αναφέρονται στο παρόν κεφαλαίο διαμορφώνουμε μια ολοκληρωμένη άποψη για την θέση του μαθήματος της Μουσικής σε όλες της βαθμίδες εκπαίδευσης της χώρας μας. Φαίνεται καθαρά ότι τα Μουσικά σχολεία δίνουν περισσότερη βαρύτητα στο μάθημα της Μουσικής, αλλά και στην διδασκαλία της Παραδοσιακής μουσικής. Το πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ» που ξεκίνησε το 1994 με στόχο την αναβάθμιση του ρόλου των Τεχνών και του Πολιτισμού στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτέλεσε ένα μεγάλο βήμα για την ώθηση του μαθήματος της Μουσικής στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στο συγκεκριμένο πρόγραμμα γινόταν αναφορά στη διδασκαλία διαφόρων ειδών μουσικής, στα οποία περιλαμβανόταν φυσικά και η Παραδοσιακή μουσική.

Τα τελευταία 50 χρόνια περίπου, το μάθημα της Μουσικής άλλαξε πολλές θέσεις και αρκετούς τρόπους διδασκαλίας στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η κατάσταση αυτή ομολογώ ότι δεν βοήθησε το μάθημα της Μουσικής να «καταλάβει» μια ισχυρή και αξιοσέβαστη θέση στο ωρολόγιο πρόγραμμα των σχολείων. Βέβαια, με τις αλλαγές αυτές και τους πειραματισμούς του Υπουργείου Παιδείας στη διδασκαλία της Μουσικής καταλήξαμε στην πλέον κατάλληλη θέση για τη Μουσική στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Σύμφωνα, όμως, με την έρευνα που πραγματοποίησε η Μαίη Κοκκίδου το 2003, συμπεραίνουμε ότι η κατάσταση στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση σχετικά με την διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής παρουσιάζει αρκετά προβλήματα και πολλές ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή, αλλά και στην ενημέρωση των ειδικών δασκάλων για τον τρόπο διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος. Είναι εύλογο, λοιπόν, να αναρωτηθούμε ποια είναι η σημερινή στάση των εκπαιδευτικών στο μάθημα της Μουσικής και ποια η αντιμετώπιση του ΑΠ από μέρους τους. Τι συμβαίνει με την διδασκαλία της Παραδοσιακής μουσικής και σχετικά με την θέση της στο ΑΠΣ της Μουσικής; Οι κατευθυντήριες γραμμές που πρέπει να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός Μουσικής και ο εκπαιδευτικός των δύο πρώτων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου για να διδάξουν το μάθημα της Μουσικής φαίνεται λεπτομερώς στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών Μουσικής.

Κεφάλαιο 4: Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών

Στο παρόν κεφάλαιο, θεωρώ σκόπιμο να παραθέσω αυτολεξεί το γενικό σκεπτικό για το μάθημα της Μουσικής, όπως παρουσιάζεται στο έντυπο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

«Είναι κοινά αποδεκτό ότι οι μουσικοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις, που αναπτύχθηκαν από τους μεγάλους μουσικοπαιδαγωγούς του παρελθόντος, μπορούν να μας καθοδηγήσουν στο σχεδιασμό της δομής και του περιεχομένου σύγχρονων προγραμμάτων μουσικής διδασκαλίας. Το περιεχόμενο και η δομή των Αναλυτικών Προγραμμάτων είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για την αποτελεσματικότητα οποιασδήποτε εκπαιδευτικής καινοτομίας, καθώς καθορίζει τους επιδιωκόμενους σκοπούς και στόχους, τη φύση των μαθησιακών εμπειριών μέσω των οποίων μπορεί να επιτευχθεί η υλοποίηση αυτών των στόχων, τη συνέχεια και την ολότητα των μαθησιακών εμπειριών και τον τρόπο αξιολόγησης της αποτελεσματικότητάς τους.

Το νέο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) για τη Μουσική Αγωγή αποτελεί μία πρόταση μουσικής διδασκαλίας, που αντλεί στοιχεία από τη φιλοσοφία των μεγάλων μουσικοπαιδαγωγών, τα συστηματοποιεί και τα προσαρμόζει στη σημερινή ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα. Το νέο ΔΕΠΠΣ Μουσικής Αγωγής συντάχθηκε από την ομάδα Μουσικής του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, με τη συμμετοχή των εισηγητών και του Δημήτρη Μηνακάκη, με επικεφαλής τον Παπαζαρή Αθανάσιο και εξωτερικό αξιολογητή τον καθηγητή του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Δημήτρη Γιάννου.

Το νέο ΔΕΠΠΣ βασίζεται στη βιωματική προσέγγιση των μουσικών εννοιών. Ειδικά το πρώτο επίπεδο, οι μουσικές δραστηριότητες μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η κατάκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων έχουν χαρακτήρα ενεργητικό, βιωματικό, συμμετοχικό. Η θεωρητική επεξεργασία ξεκινά στα μετέπειτα επίπεδα όταν οι μαθητές αποκτούν ικανότητες γύρω από τρεις άξονες, αυτούς της εκτέλεσης, της μουσικής δημιουργίας και της αξιολόγησης.

Στον άξονα της εκτέλεσης θεμελιώδης στόχος είναι να αναπτυχθούν οι δεξιότητες και ικανότητες, που απαιτούνται, ώστε τα παιδιά να εκτελούν συνθέσεις άλλων, αλλά και δικές τους, τραγουδώντας και παίζοντας μουσικά όργανα. Στο ΔΕΙΠΣ καθορίζεται ότι στο 1^ο επίπεδο στα πλαίσια του άξονα της εκτέλεσης, οι μαθητές θα πρέπει να :

- Εκτελούν απλά ρυθμικά και μελωδικά σχήματα με το αυτί από σύμβολα.
- Τραγουδούν ομαδικά διάφορα τραγούδια.
- Παίζουν μια ποικιλία απλών οργάνων, δείχνοντας ότι ελέγχουν σε κάποιο βαθμό τους παραγόμενους ήχους.
- Παρουσιάζουν αποτελεσματικά τις εκτελέσεις τους σε ποικίλο ακροατήριο.
- Για τη γενική καλλιέργεια της αίσθησης της ακοής: να αναγνωρίζουν και να ταυτίζουν τους ήχους της φύσης, του αστικού εργασιακού περιβάλλοντος, της φωνής των ζώων.

Το τραγούδι αποτελεί τον πιο άμεσο τρόπο για να δημιουργήσουν τα παιδιά μουσική και να εκφραστούν μέσω της μουσικής και μια από τις ουσιαστικότερες δραστηριότητες στον άξονα της εκτέλεσης. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να ενισχύσουν την αυθόρμητη τάση των παιδιών για το τραγούδι και να τους προσφέρουν μια ποικιλία τραγουδιών, κατάλληλων για το επίπεδο της νοητικής τους ανάπτυξης. Είναι πολύ σημαντικό στην ηλικία αυτή να βοηθήσουμε τα παιδιά να αναπτύξουν την ικανότητά τους να τραγουδούν σωστά, με καλή άρθρωση και εκφραστικότητα. Άλλωστε μελέτες έχουν δείξει ότι στην ηλικία αυτή αυξάνεται η ικανότητα των παιδιών να τραγουδούν απλά τραγούδια στο σωστό τονικό ύψος και με ρυθμική ακρίβεια.

Ο δεύτερος άξονας είναι αυτός των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας, που σχετίζεται με τη δημιουργία και ανάπτυξη από τα παιδιά μουσικών ιδεών. Στο ΔΕΙΠΣ καθορίζεται ότι οι μαθητές σε αυτό το στάδιο θα πρέπει να:

- Ερευνούν , επιλέγουν και συνδυάζουν ήχους για να παράγουν απλές συνθέσεις.
- Καταγράφουν τη μουσική τους για να τη θυμούνται αργότερα χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα μέσα για να την καταστήσουν γνωστή στους άλλους.

Τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία είναι από τη φύση τους δημιουργικά, καθώς πειραματίζονται με το περιβάλλον τους διαρκώς. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι να

διαμορφώσουν το κατάλληλο περιβάλλον και να παρέχουν τα κατάλληλα ερεθίσματα, ώστε να καλλιεργηθούν οι φυσικές δημιουργικές τάσεις των παιδιών.

Ο τρίτος άξονας, αυτός της αξιολόγησης, σχετίζεται με την ανάπτυξη στα παιδιά δεξιοτήτων ακρόασης, ώστε να γίνουν αργότερα ικανοί μουσικοί ακροατές, οι οποίοι θα έχουν τη δυνατότητα να κρίνουν και να αξιολογούν τα ποικίλα μουσικά ακούσματα, που τους προσφέρονται στο περιβάλλον τους. Οι βασικοί στόχοι, που καθορίζονται στο Πρόγραμμα Σπουδών είναι ότι οι μαθητές θα πρέπει να:

- Ακούν προσεκτικά διάφορα είδη μουσικής και να αναγνωρίζουν τα βασικά τους στοιχεία.
- Χρησιμοποιούν απλούς όρους για να μιλήσουν για τη μουσική που έχουν ακούσει, εκτελέσει και συνθέσει.

Η ακρόαση μουσικής από ένα ευρύ φάσμα μουσικών ειδών και διαφορετικών πολιτιστικών παραδόσεων πρέπει να έχει κεντρική θέση στο πρόγραμμα μουσικής αγωγής του νηπιαγωγείου και των πρώτων τάξεων του Δημοτικού σχολείου. Είναι πολύ σημαντικό να εκτεθούν τα παιδιά σε μια πλατιά ποικιλία μουσικής και να τους δοθεί μια ευρεία γκάμα ήχων και μουσικών δομών. Η ηλικία της προσχολικής και πρωτοσχολικής εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα κατάλληλη για να εισάγουμε στα παιδιά διάφορα είδη μουσικής.

Θα πρέπει εδώ να τονιστεί ότι το ΔΕΠΠΣ μουσικής αντιμετωπίζει το νηπιαγωγείο και τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου ως μια διαρθρωτική βαθμίδα εκπαίδευσης, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι μια τέτοιου είδους δομή μπορεί να αντιμετωπίσει κάποιες πιθανές δυσχέρειες στην εφαρμογή του προγράμματος μουσικής αγωγής» (ΥΠΕΠΘ, ΠΙ, 2001: 409-414)

4.1 Μουσική και Διαθεματικότητα

Η διαθεματική προσέγγιση δίνει σημασία στα συνδετικά στοιχεία των διάφορων μαθημάτων. Στη διαθεματική προσέγγιση δίνεται έμφαση στην αναγνώριση της συγγένειας που υπάρχει ανάμεσα στα διάφορα μαθήματα.. Η συσχέτιση των διαφόρων μαθημάτων είναι πιθανό να προκύψει από μια γενική επιστημολογική τοποθέτηση των

εκπαιδευτικών που αντιλαμβάνονται τη συγγένεια ανάμεσα σε διάφορα μαθήματα. Χαρακτηριστικό της διαθεματικής προσέγγισης είναι η καλλιέργεια μιας διαφορετικής προοπτικής της μάθησης που εστιάζεται σε θέματα και προβλήματα της από τις διάφορες εμπειρίες της ζωής (Σέργη, 1995).

Βασική καινοτομία του νέου ΔΕΠΠΣ όχι μόνο της Μουσικής, αλλά και όλων των γνωστικών αντικειμένων, αποτελεί η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, μέσα από την οριζόντια σύνδεση των Προγραμμάτων Σπουδών των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο ΔΕΠΠΣ (Φ.Ε.Κ. 2^ο τεύχος, Αρ. 1366, 18/10/2001: 18393) «οριζόντια σύνδεση στο επίπεδο των Προγραμμάτων Σπουδών σημαίνει κατάλληλη οργάνωση της διδασκτέας ύλης κάθε γνωστικού αντικειμένου, με τρόπο που να εξασφαλίζεται η επεξεργασία εννοιών οι οποίες ανήκουν στον ίδιο ή διαφορετικούς τομείς της επιστήμης, με τρόπο που να προσδιορίζονται οι μεταξύ τους σχέσεις και να αναδεικνύονται τα σημεία τομής τους». Αυτός ο τρόπος προσέγγισης δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να συγκροτήσει μία ολιστική αντίληψη της γνώσης.

Ο αυστηρός διαχωρισμός μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων, που χαρακτήριζε προηγούμενα αναλυτικά προγράμματα δημιούργησε συχνά στο μαθητή την αίσθηση ότι η σχολική ζωή κινείται σε πολλές σφαίρες, συχνά αλληλοσυγκρουόμενες και εχθρικές μεταξύ τους, δημιουργώντας μια λανθασμένη εντύπωση πόλωσης μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων. Ωστόσο, η σημερινή τάση στις επιστήμες είναι η αναζήτηση κοινών σημείων ανάμεσα στους επιστημονικούς κλάδους και η διεπιστημονική προσέγγιση της γνώσης. Το νέο ΔΕΠΠΣ παρέχει ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο είναι δυνατόν να πάψει ο κατακερματισμός της γνώσης και να διαφανούν στους μαθητές τα κοινά σημεία μεταξύ των επιστημών και οι προεκτάσεις και συνέπειες του κάθε επιστημονικού κλάδου στους υπόλοιπους. Μέσα από μια τέτοια προσέγγιση, οι μαθητές ανακαλύπτουν από νωρίς ότι οι επιστήμες δε διαχωρίζονται με στεγανά, αλλά επικοινωνούν και αλληλοεπηρεάζονται (Πατσαντζόπουλος- Μαγαλιού, 2002).

Το μάθημα της Μουσικής μπορεί να σχετιστεί με όλα τα αντικείμενα του Αναλυτικού Προγράμματος. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Μουσική παρεμβαίνει περισσότερο ίσως από οποιοδήποτε άλλο γνωστικό αντικείμενο της γενικής εκπαίδευσης σε όλα τα υπόλοιπα αντικείμενα. Ειδικότερα στο 1^ο επίπεδο η διαθεματική

προσέγγιση προσφέρει τη δυνατότητα, ώστε η Μουσική να αποτελέσει έναν πυρήνα γύρω από τον οποίο μπορεί να οργανωθεί ένα ευρύ πλαίσιο δραστηριοτήτων από όλους τους τομείς της μάθησης (ΥΠΕΠΘ, ΠΙ, 2001).

Ο συνδυασμός της Μουσικής με άλλα μαθήματα του ΑΠ βασίζεται ακριβώς στην εξερεύνηση και αντίληψη των βασικών εννοιών και στοιχείων καθώς και των σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ τους. Ο συνδυασμός αυτός έχει καλύτερα αποτελέσματα όταν οι έννοιες που λειτουργούν κατά τη διαδικασία της μάθησης, καθώς και οι έννοιες του αναμενόμενου αποτελέσματος της μάθησης, είναι σαφείς και αντιληπτές από τους διδάσκοντες (Σέρρη, 1995).

Η άρρηκτη σχέση της Μουσικής με την κίνηση μπορεί να μας οδηγήσει σε απεριόριστες δυνατότητες διασύνδεσης της Μουσικής με την Φυσική Αγωγή. Ο ρόλος της Μουσικής ως ερεθίσματος, αλλά και ως επένδυσης σε θεατρικά δρώμενα ή σε αυθόρμητο θεατρικό παιχνίδι μας δίνει τη δυνατότητα διασύνδεσης της Μουσικής με τη Θεατρική Αγωγή. Στις Φυσικές Επιστήμη όπως η Μουσική μπορεί να προσφέρει υλικό για την ανάπτυξη ικανοτήτων, που συνδέονται με τις επιστημονικές διαδικασίες, όπως η παρατήρηση, η μέτρηση, η ταξινόμηση, η περιγραφή, η σύγκριση, κλπ.

Τα Μαθηματικά είναι, επίσης, ένας τομέας που μπορεί να συνδυαστεί με τη μουσική. Η ικανότητα να αντιλαμβάνεται και να αναλύει κανείς πρότυπα είναι μεγάλης σημασίας στη μοντέρνα προσέγγιση των μαθηματικών. Αλλά και η Μουσική βασίζεται στην εκφραστική χρήση ηχητικών προτύπων. Είναι, λοιπόν, προφανές ότι πολλές αντιστοιχίες μεταξύ των δύο αντικειμένων μπορούν να προκύψουν από τον παραπάνω συσχετισμό. Η Μουσική σχετίζεται άμεσα με το φυσικό, κοινωνικό και οικονομικό μας περιβάλλον και διαθεματικές προσεγγίσεις με πυρήνα τη Μουσική και τον τομέα των κοινωνικών σπουδών μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν αυτή τη σχέση (ΔΕΠΠΣ, Φ.Ε.Κ. Τεύχος 2^ο Αρ. Φύλλου 1366, 18/10/2001).

Προφανής είναι επίσης η διασύνδεση της Μουσικής με τις γλωσσικές σπουδές. Οι μουσικές δραστηριότητες μπορούν να οξύνουν την ακουστική αντίληψη του παιδιού και την ικανότητά του για επικοινωνία, στοιχεία σημαντικότερα στις γλωσσικές σπουδές. Πολλοί παιδαγωγοί έχουν άλλωστε επισημάνει αναλογίες ανάμεσα στην γλωσσική και τη μουσική ανάπτυξη του παιδιού.

Πολλές από τις αρχές του νέου ΔΕΠΠΣ εφαρμόζονται ήδη από πολλούς εκπαιδευτικούς στην καθημερινή διδακτική πρακτική. Το ΔΕΠΠΣ παρέχει ένα πλαίσιο

μέσα στο οποίο αυτές οι αρχές μπορούν να συστηματοποιηθούν και να οργανωθούν, χωρίς να αφαιρείται το στοιχείο της δημιουργικότητας και των πρωτοβουλιών των ίδιων των εκπαιδευτικών. Βέβαια, η πραγματική αξία κάθε Προγράμματος Σπουδών καθορίζεται στην πράξη και στο φυσικό περιβάλλον της τάξης. Τίποτα δεν είναι περισσότερο ικανό να πείσει τους εκπαιδευτικούς, όταν εφαρμόζουν μια νέα ιδέα, από το να δουν τους μαθητές τους να μαθαίνουν γρηγορότερα, αποτελεσματικότερα και, το κυριότερο, με περισσότερη χαρά.

«Αν , λοιπόν , υπάρξουν καλά καταρτισμένοι εκπαιδευτικοί με διάθεση για μεταξύ τους συνεργασία και τους παρασχεθούν τα κατάλληλα μέσα, πολλές από τις προτάσεις του ΔΕΠΠΣ θα μπορέσουν να υλοποιηθούν στις σχολικές τάξεις. Διαφορετικά, ίσως παραμείνει ένα φιλόδοξο πρόγραμμα σπουδών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου που δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη» (Μπαγάκης, 2004: 446).

4.2 Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο

4.2.1 Ειδικοί σκοποί

«Με τη διδασκαλία της Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

- Οι μαθητές να ασκηθούν , ώστε να τραγουδούν ορθά για μεγαλύτερη ευχαρίστηση.
- Να αναπτύξουν την ακουστική ικανότητά τους.
- Να αναπτύξουν την ικανότητα να εκτιμούν και να ανταποκρίνονται σε αισθητικά στοιχεία της μουσικής.
- Να κατανοήσουν βασικά στοιχεία και έννοιες της θεωρίας, της μορφολογίας και της ιστορίας της μουσικής.
- Να έλθουν σε επαφή με τις παλαιότερες συνιστώσες της νεοελληνικής εθνικής μουσικής παράδοσης (το δημοτικό τραγούδι, το βυζαντινό εκκλησιαστικό μέλος) και να εκτιμήσουν την αξία τους.
- Να αναπτύξουν τις ατομικές μουσικές ικανότητές τους.

- Να συνειδητοποιήσουν τη σχέση της μουσικής με τις άλλες Τέχνες και τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο.
- Να αναπτύξουν, μέσω της Μουσικής, πνεύμα συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας, στοιχείων απαραίτητων για την κοινωνικοποίησή τους.

4.2.2 Διδακτική Μεθοδολογία

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ) περιλαμβάνει τα θέματα, τις δεξιότητες και τις διαδικασίες, που πρέπει να διδαχθούν στους μαθητές κατά τη διάρκεια κάθε επιπέδου εκπαίδευσης, ώστε να μπορούν οι μαθητές να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις – στόχους που έχουν τεθεί. Στην περίπτωση της Μουσικής, όπως άλλωστε και στην εκπαίδευση γενικότερα των Τεχνών, το ΑΠΣ είναι λιγότερο περιγραφικό από αυτά που αφορούν άλλα γνωστικά αντικείμενα και επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν δικούς τους σχεδιασμούς μαθημάτων σε συσχετισμό με τα μέσα που διαθέτει το κάθε σχολείο και συνθήκες της περιοχής που εδρεύει.

Το ΑΠΣ επομένως σχεδιάστηκε με τρόπο, ώστε να παρέχει ένα ευρύ πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να αναπτυχθούν λεπτομερή σχέδια μαθημάτων. Αναπτύσσοντας τέτοια σχέδια μαθημάτων, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εφαρμόζουν το πρόγραμμα σπουδών με ευελιξία, έτσι ώστε οι μουσικές δραστηριότητες να ανταποκρίνονται στους τελικούς στόχους, που προβλέπονται στο κάθε επίπεδο εκπαίδευσης. Έτσι, ορίζονται τρεις άξονες γενικών κατηγοριών μαθησιακών στόχων που ισχύουν για όλες τις φάσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Το περιεχόμενο αυτών των αξόνων εντάσσεται σε τρία επιμέρους επίπεδα, που βρίσκονται σε αντιστοιχία με την ηλικία και τη σχολική τάξη και με ειδικευμένους στόχους ανά επίπεδο. Οι περιγραφές των επιπέδων δίνουν τη βάση για να υπάρξουν σωστές κρίσεις πάνω στην επίδοση των μαθητών στο τέλος των επιπέδων 1,2,3.

Διάφορα επίπεδα στα οποία η μεγάλη πλειονότητα των μαθητών αναμένεται να εργαστεί		Αναμενόμενη απόδοση για την πλειονότητα των μαθητών στο τέλος κάθε επιπέδου
Επίπεδο 1 (Νηπιαγωγείο, Α', Β' Δημοτικού)	1-3	2
Επίπεδο 2 (Γ', Δ', Ε', Στ')		

Δημοτικού)	2-5	4
Επίπεδο 3 (Α', Β', Γ' Γυμνασίου)	3-8	7

Οι τέσσερις αυτοί άξονες είναι οι δεξιότητες εκτέλεσης, δραστηριότητες μουσικής και δεξιότητες αξιολόγησης.

Στο ΑΠΣ προσδιορίζονται οι γνώσεις, οι δεξιότητες και η κατανόηση με βάση τα θέματα της μουσικής στα οποία οι μαθητές πρέπει να προοδεύσουν:

- Έλεγχος ήχων μέσω τραγουδιού και παιξίματος – δεξιότητες εκτέλεσης.
- Δημιουργία και ανάπτυξη μουσικών ιδεών – δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας.
- Ανταπόκριση και αναθεώρηση της εργασίας τους – δεξιότητες αξιολόγησης.
- Ακρόαση και εφαρμογή της γνώσης και της κατανόησης.

Η διδασκαλία πρέπει να εξασφαλίζει τέτοιους όρους ώστε η ακρόαση και η εφαρμογή γνώσης και κατανόησης να αναπτύσσονται μέσω των αλληλένδετων δεξιοτήτων της εκτέλεσης , των δραστηριοτήτων μουσικής δημιουργίας και της αξιολόγησης.

Μέσα από το σχεδιασμό των μαθημάτων που γίνεται από τους εκπαιδευτικούς, οι μαθητές θα πρέπει να αναπτύξουν τις ικανότητες και την αυτοπεποίθησή τους. Για τα μικρότερα παιδιά το τραγούδι, το παίξιμο απλών μουσικών οργάνων, η εξερεύνηση και ο πειραματισμός με τον ήχο, η ακρόαση και οι δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας θα πρέπει συχνά να ολοκληρώνεται μέσα σε ένα ευρύ πλαίσιο δραστηριοτήτων, στενά συνδεδεμένων με άλλους τομείς μάθησης.

Ο προσεκτικός σχεδιασμός από την πλευρά του εκπαιδευτικού είναι απαραίτητος και για να καλυφθούν και οι ανάγκες των μαθητών με ιδιαίτερες ικανότητες. Στην προσπάθεια αυτή είναι αναγκαίο να υπάρχουν ποικίλες μορφές υποστήριξης, ραδιοφωνικό και τηλεοπτικό υλικό, δημοσιευμένο υλικό, η δυνατότητα επίσκεψης δασκάλων μουσικών οργάνων και άλλων επαγγελματιών μουσικών στο σχολείο. Πρωτοβουλίες για τις δραστηριότητες και τις εργασίες μπορούν να αναλάβουν οι μαθητές , όπως και οι εκπαιδευτικοί , ώστε να ενθαρρύνουν την αυτόνομη μελέτη.

Επίσης, θα πρέπει να συνδέονται με άλλα γνωστικά αντικείμενα του σχολικού προγράμματος και με μουσικές δραστηριότητες εκτός τάξης, όπου αυτό είναι δυνατό.

4.2.3 Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Η ενασχόληση με την μουσική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, βασίζεται σε ένα ευέλικτο σχήμα με σαφείς στόχους, δομημένο έτσι, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες αλλά και τις δυνατότητες των μαθητών στους οποίους απευθύνεται. Η Μουσική στη φάση αυτή δεν κινείται τόσο στο πλαίσιο της διδασκαλίας ενός μαθήματος ορισμένης ύλης ή ενός γνωστικού αντικειμένου, όσο στη βάση μιας σειράς δραστηριοτήτων που έχουν ως στόχο μια γενικότερη αφύπνιση σχετικά με τη μουσική. Για τους λόγους αυτούς, η μουσική προσφέρεται στα παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε δυο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο περιλαμβάνει το νηπιαγωγείο και τις δυο πρώτες τάξεις του δημοτικού και δεύτερο περιλαμβάνει τις τάξεις Γ', Δ', Ε', Στ' του δημοτικού.

Το ΑΠΣ της Μουσικής Αγωγής στο Δημοτικό αναπτύσσεται σπειροειδώς, ακολουθώντας μια πορεία από το απλό στο σύνθετο, από το γνωστό στο άγνωστο. Η προσέγγιση των παραπάνω γίνεται βιωματικά. Η θεωρητική επεξεργασία γίνεται σε μεγαλύτερες τάξεις όταν οι μαθητές έχουν εισέλθει στο στάδιο της αφαιρετικής. Μια σειρά ενδεικτικά προτεινόμενων δραστηριοτήτων συνοδεύουν τους στόχους σε κάθε επίπεδο, σηματοδοτώντας το όλο πνεύμα του συγκεκριμένου προγράμματος.

Βασικός στόχος του προγράμματος είναι η εξοικείωση με τα βασικά χαρακτηριστικά του ήχου, η αντίληψη και η κατανόησή τους από τα παιδιά. Έμφαση δίνεται στην επιδίωξη να αναπτύξουν τα παιδιά την ικανότητά τους να ακούν μουσική, να αυτοσχεδιάζουν και να δημιουργούν τα δικά τους έργα. Στόχος ακόμα είναι να αποκτήσουν με βιωματικό τρόπο ένα απόθεμα αντιπροσωπευτικών μουσικών εικόνων μέσα από διάφορες δραστηριότητες, όπως τραγούδια, ακρόαση πολλών και διαφορετικών ειδών μουσικής, χρήση μουσικών οργάνων, μουσικά παιχνίδια, κλπ.

Από την ηλικία των 6 ετών, η μουσική συχνά είναι μια δραστηριότητα της καθημερινής εμπειρίας των παιδιών. Σε αυτό το επίπεδο δίνεται έμφαση στο να τραγουδούν απλές μελωδίες, να παίζουν τραγούδια που συνοδεύονται από κίνηση, να παίζουν διάφορα όργανα της τάξης και να εξερευνούν διάφορους ήχους από ποικιλία

πηγών, χρησιμοποιώντας όλα αυτά καθημερινά στην τάξη και στον περίγυρό τους. Φυσικά, η έκταση και η ποιότητα της δουλειάς ποικίλλει ανάλογα με τις συνθήκες μέσα στις οποίες λειτουργεί το σχολείο. Στην καλύτερη περίπτωση πάντως, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν και να εκλεπτύνουν τις ακουστικές τους ικανότητες, να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες τους στο τραγούδι και στο παίξιμο οργάνων της τάξης και να ενσωματώσουν τις δραστηριότητες αυτές στον αυτοσχεδιασμό και τη σύνθεση (δημιουργία).

Όπου υπάρχουν δάσκαλοι μουσικής μπορούν να δημιουργηθούν φωνητικά και ορχηστικά μουσικά σύνολα και έτσι τα παιδιά να ασχολούνται με τη μουσική πιο δημιουργικά. Αν δεν υπάρχει δάσκαλος μουσικής και το μάθημα διδάσκεται από το δάσκαλο της τάξης, σκόπιμο είναι να χρησιμοποιούνται διάφορα οπτικό- ακουστικά μέσα . Αυτό το υλικό είναι χρήσιμο μόνο και εφόσον εντάσσεται στο πρόγραμμα με προσοχή και μεθοδικότητα. Βέβαια, χρειάζεται να επισημάνουμε ότι μερικοί δάσκαλοι της τάξης έχουν την ικανότητα να οργανώσουν χορωδίες και μικρά μουσικά σύνολα για να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες των διαφόρων εκδηλώσεων της σχολικής ζωής. Επιπλέον σήμερα, σε πολλά σχολεία όπου φοιτούν παιδιά από διάφορες χώρες, μπορούν να αναπτυχθούν δραστηριότητες που θα περιλαμβάνουν μουσική από διαφορετικούς πολιτισμούς».

4.2.4 Αξιολόγηση

«Η προβλεπόμενη από τις κείμενες διατάξεις αξιολόγηση για το μάθημα της μουσικής δεν περιλαμβάνει προκαθορισμένες εξετάσεις, όπως συμβαίνει με τα άλλα γνωστικά αντικείμενα. Αυτό σημαίνει ότι η αξιολόγηση της προσπάθειας των μαθητών στη μουσική γίνεται μόνο από τους δασκάλους και μέσα από την παρακολούθηση της πορείας της συμμετοχής των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η αξιολόγηση γίνεται με βάση τους επιθυμητούς στόχους στο τέλος κάθε επιπέδου.

Η Μουσική Αγωγή είναι μια σύνθετη και διαρκής διαδικασία αισθητικής – διανοητικής ευαισθητοποίησης και ψυχοσωματικής ενεργοποίησης. Γι' αυτό ο έλεγχος επίτευξης των διδακτικών στόχων θα πρέπει να έχει περισσότερο ποιοτικό παρά ποσοτικό χαρακτήρα. Οποιαδήποτε αξιολόγηση που θα περιοριζόταν μόνο στη μέτρηση της επίδοσης σε σχέση με μια συγκεκριμένη δεξιότητα θα ήταν εκτός της φιλοσοφίας

του προγράμματος. Η αξιολόγηση θα πρέπει να εστιάζεται στο συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα κατά κύριο λόγο και δευτερευόντως στο γνωστικό τομέα. Και αυτό γιατί ο μαθητής αντιμετωπίζεται ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα και στόχος είναι να βοηθηθεί να βελτιώσει την αυτοαντίληψη του και να ξεπεράσει τις τυχόν αδυναμίες του μέσα σε ένα κλίμα αποδοχής και αλληλεγγύης, ώστε να μπορέσει σταδιακά να προχωρήσει σε αυτοαξιολόγηση της προσπάθειάς του.

Με αυτό το σκεπτικό η αξιολόγηση αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η αξιολόγηση πρέπει να παρέχει διαρκή ανατροφοδότηση. Έτσι:

- Οι μαθητές αναπτύσσουν κατανόηση και αποκτούν μουσικές δεξιότητες με μια διαδικασία συνεχούς επανάληψης ασκήσεων. Αξιολογώντας τις μουσικές επιδόσεις, λαμβάνουμε υπόψη τις διαφορές ανάπτυξης των ατόμων μεταξύ τους καθώς και τις βελτιώσεις που γίνονται με επαναλήψεις ορισμένων ασκήσεων.
- Είναι αναμενόμενο ότι σχεδόν όλοι οι μαθητές θα μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των επιθυμητών στόχων στο τέλος κάθε επιπέδου.
- Τα επίπεδα αυτά επιτρέπουν σταδιακή ανάπτυξη ικανότητας καθώς και απόκτηση πρόσθετων δεξιοτήτων . Όμως, τόσο οι επιθυμητοί στόχοι όσο και τα επίπεδα είναι προσχεδιασμένα έτσι ώστε να προκαλούν τα παιδιά να επεκτείνουν και να εμπλουτίζουν τη μουσική γνώση.

Επομένως, η αξιολόγηση θα πρέπει να γίνεται και αυτή στην ίδια βάση , με τη χρησιμοποίηση των κατάλληλων αξιολογικών μέσων. Συγκεκριμένα:

- Δραστηριότητες διερεύνησης της ικανότητας των μαθητών να χειρίζονται τα στοιχεία της μουσικής σε δημιουργικές εργασίες.
- Δραστηριότητες ελέγχου της ικανότητας για αυτοσχεδιασμό, της μουσικής ευαισθησίας και του γούστου.
- Δραστηριότητες που επιτρέπουν τη διερεύνηση της ικανότητας στην ακρόαση και την κατανόηση της σημειογραφίας της μουσικής.
- Δραστηριότητες με τις οποίες διερευνάται η δεξιότητα στην ανάγνωση της μουσικής .

Οι μουσικές γνώσεις , οι δεξιότητες και η μουσική κατανόηση αναμένεται να διδάσκονται σε σχέση με την πρακτική μουσική δημιουργία. Συνεπώς, θα πρέπει όσο γίνεται να αξιολογούνται κάτω από αυτό το πρίσμα.

Οι ακόλουθες αρχές πρέπει να ληφθούν υπόψη στην αξιολόγηση:

- Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση πρέπει να είναι πλήρως κατανοητά και αποδεκτά.
- Η αξιολόγηση πρέπει να είναι απλή και μέρος της διδακτικής διαδικασίας, πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει να γίνεται στο σωστό χρόνο και να αποφεύγεται η κατάχρηση.
- Η αξιολόγηση πρέπει να είναι τόσο διαμορφωτική – μια συνεχής διαδικασία που ανατροφοδοτεί τη μάθηση και τη διδασκαλία – όσο και αθροιστική – αφορά στη διαπίστωση της επίτευξης ή μη των επιδιωκόμενων στόχων στο τέλος κάθε επιπέδου – και να δίνει σαφείς πληροφορίες για όλα τα αντικείμενα που ενδιαφέρουν.
- Η αξιολόγηση του κάθε μαθητή ατομικά θα πρέπει να αντανakλά και τη συμμετοχή του σε δραστηριότητες, καθώς και το έργο του ως μέλους μιας ομάδας.
- Η αξιολόγηση της μουσικής ικανότητας συνδέεται με το γενικό πλαίσιο και τις δημιουργικές εργασίες – δραστηριότητες που εφαρμόζονται. Επομένως, όσο πιο ευρύ είναι το φάσμα των δραστηριοτήτων που μπορούν να πραγματοποιηθούν , τόσο πιο ευρύ γίνεται το πεδίο αξιολόγησης.
- Προσοχή πρέπει να δοθεί στην αξιολόγηση τόσο της διαδικασίας όσο και του παραγόμενου αποτελέσματος, και δια μέσου αυτών , στην αυτό-αξιολόγηση των μαθητών.
- Εφόσον οι μουσικές ικανότητες και η κατανόηση της μουσικής κατακτώνται μέσω μιας διαδικασίας συνεχούς ανάκλησης και «επίσκεψης» περιοχών δεξιοτήτων αλλά και δημιουργικών εργασιών που πραγματοποιούνται, η αξιολόγηση πρέπει να λάβει υπόψη διαφορές ανάμεσα στα επίπεδα ανάπτυξης στα άτομα και τα αποτελέσματα της «επανεπίσκεψης» συγκεκριμένων περιοχών δεξιότητας» (ΥΠΕΠΘ, ΠΙ, 2001: 425- 426).

4.3 Σχολιασμός του ΔΕΠΠΣ και του ΑΠΣ του μαθήματος της Μουσικής

Παρατηρώντας με προσοχή το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο διαπιστώνουμε ότι η αναφορά στη διδασκαλία της Παραδοσιακής μουσικής είναι περιορισμένη. Το θέμα της μουσικής παράδοσης κατέχει σπουδαία θέση ως στοιχείο της πολιτισμικής παιδείας των Ελλήνων. Η ελληνική πραγματικότητα σήμερα δείχνει να αλλάζει ή εκτιμάται ότι θα αλλάξει κάτω από τις έντονες εισροές πολιτικών εξελίξεων. Η έντονη παρουσία άλλων εθνικοτήτων στην Ελλάδα είναι μια παρουσία που πολύ σύντομα φαίνεται ότι θα γίνει , εάν δεν έχει ήδη γίνει , αισθητή και στην δημόσια εκπαίδευση. Επομένως, είναι αναγκαία η διατήρηση της μουσικής μας παράδοσης μέσα από την δημόσια και ωδειακή Μουσική εκπαίδευση.

Καθώς διαβάζουμε το Αναλυτικό Πρόγραμμα (2001) της Μουσικής παρατηρούμε ότι ένας από τους στόχους του μαθήματος είναι «να αποκτήσουν οι μαθητές με βιωματικό τρόπο ένα απόθεμα αντιπροσωπευτικών μουσικών εικόνων μέσα από διάφορες δραστηριότητες, όπως [...] ακρόαση πολλών και διαφορετικών ειδών μουσικής...». Επίσης, στις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης του ΔΕΠΠΣ Μουσικής αναφέρεται η παράδοση και ο πολιτισμός, καθώς και στις ενδεικτικές δραστηριότητες του ΑΠ μουσικής αναφέρεται : « τραγουδούν τραγούδια της περιοχής τους, παραδοσιακά και έντεχνα [...] Μαθαίνουν μια ομάδα τραγουδιών και κομματιών για μια επέτειο που γιορτάζεται στην Ελλάδα ή σε μια άλλη χώρα.[...]. Ακούν αποσπάσματα έργων διαφορετικών περιόδων και περιοχών[...] Επιλέγουν τα κατάλληλα φωνητικά χαρακτηριστικά για να τραγουδήσουν νανουρίσματα, ναυτικά και τραγούδια της δουλειάς [..]». Με μια σύντομη μελέτη του κειμένου του ΑΠΣ Μουσικής καταλαβαίνουμε ότι γίνεται αναφορά στην Παραδοσιακή μουσική και της Ελλάδας αλλά και άλλων χωρών. Πώς αντιμετωπίζουν, όμως, οι εκπαιδευτικοί σήμερα την Παραδοσιακή μουσική στην πραγματικότητα; Αφιερώνουν τον χρόνο που προτείνεται από το ΑΠ για τη διδασκαλία της Παραδοσιακής μουσικής;

Τα παραπάνω ερωτήματα και, συνακόλουθα, ο προβληματισμός που πηγάζει από αυτά για τον τρόπο αντιμετώπισης του μαθήματος της Μουσικής από τους εκπαιδευτικούς Μουσικής και από τους εκπαιδευτικούς των δύο πρώτων τάξεων της

Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και η διδασκαλία της Παραδοσιακής μουσικής από τους παραπάνω αποτέλεσε τον σκοπό της έρευνας που πραγματοποιήσα στα Δημοτικά Σχολεία του νομού Κιλκίς.

Κεφάλαιο 5: Η διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής και η αντιμετώπιση της Παραδοσιακής μουσικής από τους εκπαιδευτικούς Μουσικής και από τους εκπαιδευτικούς των Α' και Β' τάξεων της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (έρευνα)

5.1 Εισαγωγή

Με αφορμή τον προβληματισμό μου για την θέση που κατέχει η Μουσική στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και θέλοντας να δώσω απαντήσεις στα ερωτήματα που μου δημιουργήθηκαν επέλεξα το συγκεκριμένο θέμα για την συγγραφή της Διπλωματικής μου εργασίας.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που σκόπευα να απαντήσω στην εργασία αυτή είναι τα ακόλουθα:

- Ποιος διδάσκει το μάθημα της Μουσικής στα Δημοτικά σχολεία;
- Τι διαφοροποιήσεις υπάρχουν στον τρόπο διδασκαλίας μεταξύ των διδασκόντων;
- Ποια η θέση της Παραδοσιακής μουσικής στη σημερινή σχολική πραγματικότητα;
- Ποια η θέση της Παραδοσιακής μουσικής στο σημερινό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών;
- Ποια η στάση που κρατούν απέναντι σε αυτή οι σύγχρονοι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να παρουσιαστούν και να αναλυθούν βασικά θέματα της Μουσικής εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και να προβληματιστούν όλοι εκείνοι που είναι πρόθυμοι να μελετήσουν την πορεία της Μουσικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Θέλοντας , λοιπόν, να δώσω απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα πήρα την απόφαση να πραγματοποιήσω μία έρευνα σε σχέση με τα παραπάνω θέματα. Η έρευνα

αυτή πραγματοποιήθηκε στον νομό Κιλκίς, λόγω της καταγωγής μου, με σκοπό την συλλογή πληροφοριών για τον τρόπο και τη σημασία της διδασκαλίας της Παραδοσιακής μουσικής στο Δημοτικό σχολείο και κατά δεύτερον, την αξιολόγηση του θεσμού της ανάληψης του μαθήματος της Μουσικής στα Δημοτικά σχολεία από εκπαιδευτικούς Μουσικής, μέσα από την καταγραφή των συνθηκών που επικρατούν στις σχολικές μονάδες, αναφορικά με το μάθημα της Μουσικής.

Η προοπτική αυτής της έρευνας είναι να προσφέρει ένα πρωτογενές υλικό, μέσα από τον εντοπισμό των ελλείψεων που υπάρχουν και που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για την βελτίωση του θεσμού.

51.1 Μέθοδος συλλογής στοιχείων

Ως εργαλείο για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο, ενώ για την διεξαγωγή της έρευνας αναζητήθηκαν και βρέθηκαν όλοι οι εκπαιδευτικοί Μουσικής που διδάσκουν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στα Δημοτικά σχολεία του νομού Κιλκίς. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2006.

Για τον εντοπισμό των σχολείων που έχουν εκπαιδευτικό Μουσικής, χρειάστηκε να γίνουν πολλές τηλεφωνικές και προσωπικές επαφές με τον Προϊστάμενο ή τους εκπαιδευτικούς που είναι αποσπασμένοι στην Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού, ως υπεύθυνοι εκπαιδευτικών θεμάτων. Τελικά, συγκεντρώθηκαν τα ονόματα των 7 εκπαιδευτικών Μουσικής που υπηρετούσαν στον νομό Κιλκίς, το σχολικό έτος 2005- 2006. Αυτοί οι 7 εκπαιδευτικοί Μουσικής αλλά και οι εκπαιδευτικοί των Α' και Β' τάξεων των αντίστοιχων σχολείων, αποτελούσαν και το δείγμα της έρευνας. Από αυτούς εξαιρέθηκε ένας εκπαιδευτικός Μουσικής, διότι βρίσκονταν σε άδεια. Έτσι, ο τελικός αριθμός του δείγματος ήταν 6 εκπαιδευτικοί Μουσικής και 14 εκπαιδευτικοί των Α' και Β' τάξεων, δηλαδή 20 υποκείμενα.

Στο επόμενο στάδιο της έρευνας, συντάχθηκε το ερωτηματολόγιο. Στο ερωτηματολόγιο περιλήφθηκαν ερωτήσεις που αφορούν προσωπικά τους στοιχεία και έντεκα ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, για να μπορέσουν οι συμμετέχοντες να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους.

Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν προσωπικά στους 6 εκπαιδευτικούς Μουσικής και τους 14 εκπαιδευτικούς, στη διεύθυνση ενός από τα σχολεία που υπηρετούσαν. Για να

διασφαλιστεί η ανταπόκρισή τους , προηγήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία με όσους από αυτούς ήταν δυνατόν. Επιστράφηκαν 18 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια από τα 20 που δόθηκαν αρχικά. Οι 6 εκπαιδευτικοί Μουσικής που ανταποκρίθηκαν στην έρευνα, καλύπτουν το μάθημα της Μουσικής σε 23 δημοτικά σχολεία σε όλο τον νομό Κιλκίς.

Το ερωτηματολόγιο είναι δομημένο σε δυο μέρη. Το πρώτο μέρος αφορά σε ατομικά στοιχεία των ερωτηθέντων και συγκεκριμένα στο φύλο, την ηλικία, στα χρόνια υπηρεσίας, στο επίπεδο και το είδος σπουδών σε αναγνωρισμένο μουσικό ίδρυμα, στις σπουδές στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (στα τμήματα Μουσικών Σπουδών και Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης αλλά και σε άλλα τμήματα των Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι.), σε πιθανές μεταπτυχιακές σπουδές και στην επιμόρφωση που έχουν λάβει.

Το δεύτερο μέρος αφορά στις συνθήκες μέσα στις οποίες καλούνται οι εκπαιδευτικοί Μουσικής να υπηρετήσουν , όπως είναι ο αριθμός και το δυναμικό των σχολείων, οι τάξεις στις οποίες διδάσκουν, ο χώρος που πραγματοποιείται το μάθημα και η υλικοτεχνική υποδομή των σχολείων. Συγκεκριμένα, σε αυτό το μέρος, οι εκπαιδευτικοί Μουσικής και οι εκπαιδευτικοί των δύο πρώτων τάξεων, σημείωσαν σε ποιες τάξεις διδάσκουν σε κάθε σχολείο που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, σε ποιο χώρο πραγματοποιούν το μάθημα και κατέγραψαν το υποστηρικτικό υλικό που υπάρχει στα σχολεία που υπηρετούν. Επίσης, επιχειρήθηκε η συλλογή δεδομένων σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας, την εφαρμογή ή μη του Αναλυτικού Προγράμματος, την διδαχή της Παραδοσιακής μουσικής, την συχνότητα και τον τρόπο διδασκαλίας της Παραδοσιακής μουσικής, την διδαχή τραγουδιών – ακροάσεων – μουσικού οργάνου και την προτίμηση τους κατά τη διδασκαλία αυτών του κλασικού ή του παραδοσιακού ρεπερτορίου. Στο τέλος του ερωτηματολογίου, υπάρχουν δυο ερωτήσεις ανοιχτού τύπου οι οποίες προορίζονται για την καταγραφή των προσωπικών απόψεων των εκπαιδευτικών του δείγματος σχετικά με την διδασκαλία της Παραδοσιακής μουσικής στα Δημοτικά σχολεία και την προσωπική τους προτίμηση στα δύο είδη μουσικής (κλασικής και παραδοσιακής).

Μέσα από τη μέθοδο του ερωτηματολογίου, επιχειρήθηκε μια ποιοτική καταγραφή της σημερινής πραγματικότητας στο χώρο του Δημοτικού Σχολείου και στο πλαίσιο του μαθήματος της μουσικής από την οπτική των δασκάλων μουσικής και των δασκάλων των δύο πρώτων τάξεων.

5.2 Αποτελέσματα της έρευνας

Από την ανάλυση των ερωτήσεων 1 και 2 του ερωτηματολογίου , προκύπτει ότι οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς Μουσικής που υπηρετούν στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στον νομό Κιλκίς, είναι νέοι –μεταξύ 25 και 30ετών, ενώ ένας μόνο ήταν 57 ετών. Οι εκπαιδευτικοί των δύο πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου ήταν 32 έως 54 ετών. Ακόμα, η πλειονότητα ήταν γυναίκες τόσο στο δείγμα των εκπαιδευτικών Μουσικής όσο και στο δείγμα των εκπαιδευτικών. Οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί Μουσικής είχαν 3 με 5 χρόνια υπηρεσίας , καθώς οι εκπαιδευτικοί των πρώτων τάξεων είχαν πάνω από δέκα χρόνια υπηρεσίας. Όλοι οι εκπαιδευτικοί Μουσικής είχαν αυξημένα προσόντα, και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που είχαν και πτυχίο σε κάποιο όργανο μουσικής εκτός από το πτυχίο στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών.

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται οι απαντήσεις των 18 συμμετεχόντων στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου που τους δόθηκε και η συνοπτική καταγραφή τους.

Ερώτηση 3 Υπάρχει αίθουσα Μουσικής στο Δημοτικό σχολείο; Αν όχι, που διδάσκετε το μάθημα της Μουσικής;

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός Μουσικής 1	<i>Δεν υπάρχει στα σχολεία που πηγαίνω. Το μάθημα γίνεται στην κανονική τάξη</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	<i>Στις αίθουσες των τάξεων</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	<i>Μόνο σε ένα σχολείο υπάρχει αίθουσα μουσικής. Στα υπόλοιπα το μάθημα γίνεται στην αίθουσα της τάξης</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 4	<i>Δεν υπάρχει σε κανένα σχολείο αίθουσα μουσικής. Το μάθημα γίνεται στην αίθουσα του κάθε τμήματος</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	<i>Στα δυο σχολεία υπάρχει αίθουσα μουσικής. Στα υπόλοιπα στις αίθουσες που κάνουν μάθημα με το δάσκαλό τους</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 6	<i>Όχι. Στο εργαστήριο πληροφορικής στο ένα σχολείο .Στα υπόλοιπα στις αίθουσες κάθε τάξης, σπανιότερα στο χώρο των εκδηλώσεων</i>

Παρατηρούμε ότι 3 από τα 6 σχολεία διαθέτουν αίθουσα Μουσικής, στα υπόλοιπα 3 σχολεία το μάθημα γίνεται στην αίθουσα της τάξης ή ακόμα και στην αίθουσα της Πληροφορικής.

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	Υπάρχει αίθουσα μουσικής στο σχολείο μου, αλλά εγώ διδάσκω το μάθημα στην τάξη μου, γιατί διδάσκει εκεί η μουσικός των μεγάλων τάξεων
Εκπαιδευτικός 2	Ναι, υπάρχει αίθουσα μουσικής
Εκπαιδευτικός 3	Ναι, υπάρχει αίθουσα
Εκπαιδευτικός 4	Όχι, δεν υπάρχει. Διδάσκω στην τάξη
Εκπαιδευτικός 5	Όχι. Στην τάξη
Εκπαιδευτικός 6	Υπάρχει
Εκπαιδευτικός 7	Όχι, δεν υπάρχει αίθουσα μουσικής στο συγκεκριμένο σχολείο. Το μάθημα το κάνουμε στην κανονική αίθουσα της Α' τάξης
Εκπαιδευτικός 8	Υπάρχει αίθουσα. Επίσης πίνακας με πεντάγραμμο
Εκπαιδευτικός 9	Όχι, κάνουμε στην τάξη
Εκπαιδευτικός 10	Ναι
Εκπαιδευτικός 11	Δεν υπάρχει αίθουσα μουσικής. Το μάθημα διδάσκεται στην τάξη
Εκπαιδευτικός 12	Όχι, διδάσκω στην τάξη

Παρατηρούμε ότι 6 από τα 12 σχολεία διαθέτουν αίθουσα Μουσικής, αλλά δεν την χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί γιατί εκεί διδάσκουν οι εκπαιδευτικοί Μουσικής τις μεγαλύτερες τάξεις. Τα υπόλοιπα 6 σχολεία δεν διαθέτουν αίθουσα Μουσικής και οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν το μάθημα της Μουσικής στην αίθουσα της τάξης.

Εξετάζοντας τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών Μουσικής και των εκπαιδευτικών των Α' και Β' τάξεων του Δημοτικού σχολείου παρατηρούμε ότι αίθουσα Μουσικής υπάρχει σε πολύ λίγα σχολεία. Βέβαια, όπου υπάρχει αίθουσα οι εκπαιδευτικοί Μουσικής διδάσκουν εκεί σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς που αυτό δεν είναι πάντα εφικτό, καθώς η αίθουσα Μουσικής είναι κατειλημμένη από τους πρώτους οι οποίοι διδάσκουν εκεί την ίδια ώρα στις τέσσερις μεγαλύτερες τάξεις του σχολείου. Στα σχολεία που δεν υπάρχει αίθουσα Μουσικής, εκπαιδευτικοί Μουσικής και εκπαιδευτικοί πραγματοποιούν το μάθημα της Μουσικής στην αίθουσα που πραγματοποιούνται και τα υπόλοιπα μαθήματα κάθε τάξης.

Ερώτηση 4: Υπάρχει υλικοτεχνική υποδομή για το μάθημα της Μουσικής στα σχολεία που διδάσκετε; Αν ναι, ποια από τα παρακάτω υλικά διαθέτουν τα σχολεία;

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός Μουσικής 1	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής»
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Πίνακας με πεντάγραμμα, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, Βιβλία μουσικής, Συνοδευτικά όργανα (κιθάρα, μαντολίνο, αρμόνιο)
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, Βιβλία μουσικής
Εκπαιδευτικός Μουσικής 4	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, και κάθε σχολείο έχει προμηθευτεί μεταλλόφωνα και μικροκρουστά
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Πίνακας με πεντάγραμμα, Η/Υ
Εκπαιδευτικός	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Η/Υ, Υλικά

Μουσικής 6	μουσικοκινητικής αγωγής, Όργανα orff, στα δυο από τα τέσσερα σχολεία υφίσταται υλικό σε αξιοπρεπή κατάσταση (με προσωπική πρωτοβουλία), ενώ στα υπόλοιπα σε απαράδεκτη
------------	---

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Πίνακας με πεντάγραμμα, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, Βιβλία μουσικής
Εκπαιδευτικός 2	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, Βιβλία μουσικής, πεντάγραμμα φτιάχνω στον πίνακα της τάξης
Εκπαιδευτικός 3	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Πίνακας με πεντάγραμμα, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, Βιβλία μουσικής
Εκπαιδευτικός 4	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Η/Υ, Βιβλία μουσικής
Εκπαιδευτικός 5	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Η/Υ
Εκπαιδευτικός 6	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Πίνακας με πεντάγραμμα, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, Βιβλία μουσικής
Εκπαιδευτικός 7	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Πίνακας με πεντάγραμμα, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, Βιβλία μουσικής, κασέτες με ελληνικά τραγούδια, όχι μόνο παραδοσιακά
Εκπαιδευτικός 8	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Πίνακας με πεντάγραμμα, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, Βιβλία μουσικής
Εκπαιδευτικός 9	Κασετόφωνο, CD player, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Η/Υ, Βιβλία μουσικής
Εκπαιδευτικός 10	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Πίνακας με πεντάγραμμα, Η/Υ, Υλικά

	μουσικοκινητικής αγωγής
Εκπαιδευτικός11	Κασετόφωνο, CD player, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Βιβλία μουσικής
Εκπαιδευτικός12	Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής

Σε αντίθεση με την έλλειψη αίθουσας Μουσικής στα σχολεία είναι γεγονός ότι υπάρχει πλούσια υλικοτεχνική υποδομή για το μάθημα της Μουσικής σε όλα τα σχολεία. Όλα, σχεδόν, τα σχολεία διαθέτουν Κασετόφωνο, CD player, Όργανο συνοδείας, Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια, Πίνακας με πεντάγραμμο, Η/Υ, Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής, βιβλία Μουσικής. Αξιοσημείωτο για την έρευνα είναι το γεγονός της ύπαρξης κασετών παραδοσιακών τραγουδιών σχεδόν σε όλα τα σχολεία.

Ερώτηση 5: Κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής, εφαρμόζετε ρητά το Αναλυτικό Πρόγραμμα; Αν όχι, με ποιον τρόπο διδάσκετε το μάθημά σας;

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός Μουσικής 1	Ναι
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	Ναι
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	Όχι. Στο α' μισό του μαθήματος διδάσκω θεωρία μουσικής και στο β' μισό τραγούδι
Εκπαιδευτικός Μουσικής 4	Όχι. Διαλέγω δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την κάθε τάξη, έτσι ώστε να προσεγγίσω όσο περισσότερο μπορώ το αναλυτικό πρόγραμμα. Το αναλυτικό πρόγραμμα δεν μπορεί να ακολουθηθεί ρητά γιατί δεν δίνει τόσο σαφείς οδηγίες. Δίνει μόνο γενικές κατευθύνσεις
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	Ναι. Προσπαθώ να εφαρμόσω το αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά επειδή το μάθημα της μουσικής είναι μία ώρα την εβδομάδα καταλαβαίνετε ότι αυτό δεν είναι πολύ εφικτό

Εκπαιδευτικός Μουσικής 6	<i>Ναι. Προσπαθώ να ακολουθώ τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές, παραλείποντας ωστόσο πολλά σημεία</i>
--------------------------	--

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των υποκειμένων του δείγματος, οι 4 από τους 6 εκπαιδευτικούς Μουσικής ακολουθούν ρητά το Αναλυτικό Πρόγραμμα. Οι 2 από τους 6 εκπαιδευτικούς Μουσικής δεν ακολουθούν το Αναλυτικό Πρόγραμμα και διδάσκουν προσπαθώντας να προσεγγίσουν το Αναλυτικό πρόγραμμα ή διδάσκουν θεωρία μουσικής στο μισό μάθημα και στο υπόλοιπο μισό διδάσκουν τραγούδια.

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 2	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 3	<i>Όχι. Δεν είναι καθόλου αναλυτικό!! Μαθαίνουμε τραγούδια ανάλογα για κάθε εποχή</i>
Εκπαιδευτικός 4	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 5	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 6	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 7	<i>Όχι. Το Α.Π. δεν είναι συγκεκριμένο και δεν με βοηθάει, δυστυχώς, καθόλου. Για τον λόγο αυτό μαθαίνω τραγουδάκια στα παιδιά ανάλογα με την εποχή (π.χ. πριν τα Χριστούγεννα μαθαίνουμε χριστουγεννιάτικα, κ.ο.κ)</i>
Εκπαιδευτικός 8	<i>Ναι, εφαρμόζεται το Αναλυτικό Πρόγραμμα</i>
Εκπαιδευτικός 9	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 10	<i>Ναι</i>

Εκπαιδευτικός11	<i>Όχι. Ανάλογα με την εποχή. Π. χ. Φθινόπωρο – τραγούδια φθινοπώρου, Χριστούγεννα – Χριστουγεννιάτικα τραγούδια</i>
Εκπαιδευτικός12	_____

Στην ίδια περίπτωση με τους εκπαιδευτικούς Μουσικής οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί, οι 8 από τους 12, ακολουθούν ρητά το ΑΠ. Οι υπόλοιποι 4 εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι διδάσκουν τραγούδια ανάλογα με την εποχή.

Όσο αφορά την τήρηση του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών της Μουσικής, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών Μουσικής δήλωσε ότι το ακολουθεί ρητά ή προσπαθεί να το ακολουθήσει καθώς, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, δεν περιέχονται σαφείς οδηγίες. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών των δύο πρώτων τάξεων δήλωσαν, επίσης, ότι συμβαδίζουν με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών ενώ όσοι απάντησαν αρνητικά, σημείωσαν ότι πραγματοποιούν το μάθημα διδάσκοντας τραγούδια ανάλογα με την εποχή.

Ερώτηση 6: Διδάσκετε την Παραδοσιακή μουσική ; Αν ναι, πόσο συχνά; (π.χ. Από τα 20 μαθήματα πόσα αφιερώνετε στην Παραδοσιακή μουσική;) Με ποιον τρόπο διδάσκετε την Παραδοσιακή μουσική;

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός Μουσικής 1	<i>Ναι, αλλά όχι ιδιαίτερα συχνά. Γίνεται αναφορά συνήθως στις Ε' και Στ' τάξεις για τα παραδοσιακά όργανα, δείχνω DVD με εικόνες και βάζω μουσικά παραδείγματα. Αυτό γίνεται περίπου στα 3 από τα 20 μαθήματα</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	<i>Ναι. Διδάσκω πολλά δημοτικά τραγούδια. Στα 20 μαθήματα , τα 15 είναι για δημοτικά τραγούδια</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	<i>Ναι. Διδάσκω κάποια παραδοσιακά τραγούδια. Περίπου 8 από τα 20 μαθήματα</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 4	<i>Ναι. Ανάλογα: με το αν το τμήμα έχει διδαχθεί από τον προηγούμενο συνάδελφο, με την τάξη, με τα μαθήματα που τυχόν έχουν χαθεί (λόγω</i>

	αργιών, διακοπών, συνελεύσεων, κλπ). Προσπαθώ να μοιράζω τα μαθήματα στα μισά, δηλαδή από τα 20 περίπου τα 10. Δίνω στις τάξεις παραδοσιακά τραγούδια από όλες τις περιοχές της Ελλάδας, με διαφορετικούς ρυθμούς κάθε φορά και προσπαθούμε να δίνουμε έμφαση στις διάφορες τοπικές διαλέκτους, στα όργανα που χρησιμοποιούνται στην κάθε περιοχή, είτε ακούγοντας από CD είτε τους τα τραγουδάω εγώ
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	Ναι. Έξι ή επτά. Με ακροάσεις ή τραγούδι
Εκπαιδευτικός Μουσικής 6	Ναι. Σπάνια , εφόσον προκύψουν αφορμές. Κυρίως τραγούδια, δευτερευόντως αναφέρομαι στα όργανα

Παρατηρούμε ότι και οι 6 εκπαιδευτικοί Μουσικής διδάσκουν την Παραδοσιακή μουσική από τους οποίους οι 2 όχι ιδιαίτερα συχνά, δηλαδή από τα 20 μαθήματα αφιερώνουν τα 3 ή τα 8 στην διδασκαλία Παραδοσιακής μουσικής. Οι υπόλοιποι 4 διδάσκουν την Παραδοσιακή μουσική στα μισά μαθήματα .

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	Ναι. Αφιερώνω τα περισσότερα μαθήματα στην παραδοσιακή μουσική. Διδάσκω με κασετόφωνο
Εκπαιδευτικός 2	Ναι. Τα 10 από τα 20, τα μισά δηλαδή. Ακούμε παραδοσιακά χορευτικά και μαθαίνουμε λογάκια , τους στίχους δηλαδή
Εκπαιδευτικός 3	Ναι. Τα 10 από τα 20 είναι παραδοσιακά. Με τραγούδια
Εκπαιδευτικός 4	Ναι. Περίπου 506 μαθήματα από τα 20. Συνήθως πριν τις εθνικές εορτές και Χριστούγεννα , Πάσχα
Εκπαιδευτικός 5	Ναι. 4 στα 20 είναι παραδοσιακά. Διδάσκω με τραγούδια και ακροάσεις
Εκπαιδευτικός 6	Ναι
Εκπαιδευτικός 7	Ναι. Πολύ σπάνια, αλλά σίγουρα 1 με 2 μαθήματα θα μάθουμε κάποιο παραδοσιακό τραγούδι. Συνήθως , κάποιο ποντιακό με εύκολα

	λογάκια
Εκπαιδευτικός 8	<i>Ναι. Συχνά και τις περισσότερες φορές από όλη την Ελλάδα. Διδάσκω με έγχορδα ή χορδόφωνα , με μεμβρανόφωνα, αερόφωνα</i>
Εκπαιδευτικός 9	<i>Ναι. 10 από τα 20. Με τραγούδια</i>
Εκπαιδευτικός 10	<i>Ναι. Με ακροάσεις, με τραγούδι</i>
Εκπαιδευτικός 11	<i>Ναι. Από τα 20 μαθήματα αφιερώνονται στην παραδοσιακή μουσική περίπου 6 ώρες – μαθήματα. Κυρίως πριν από τις εθνικές επετείους. Ακούμε την κασέτα με το τραγούδι. Μετά διαβάζουμε μια – δύο φορές τα λόγια. Ύστερα προσπαθούμε να τα πούμε απ' έξω. Το τραγουδάμε ύστερα μαζί με την κασέτα. Το τραγουδάμε και χωρίς την κασέτα</i>
Εκπαιδευτικός 12	<i>Ναι. Τα μισά</i>

Και οι 12 εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι διδάσκουν την Παραδοσιακή μουσική. Από αυτούς οι 2 δήλωσαν ότι τη διδάσκουν σπάνια, δηλαδή στα 20 μαθήματα τα 2 ή τα 4 είναι αφιερωμένα στην Παραδοσιακή μουσική. Οι υπόλοιποι 10 διδάσκουν στην Παραδοσιακή μουσική στα μισά μαθήματα της σχολικής χρονιάς.

Συγκρίνοντας τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτικών Μουσικής, βλέπουμε πως όλοι οι εκπαιδευτικοί Μουσικής διδάσκουν την Παραδοσιακή μουσική όχι με μεγάλη συχνότητα. Στις ελάχιστες αυτές ώρες διδασκαλίας της Παραδοσιακής μουσικής διδάσκουν τραγούδια και κάποιοι από αυτούς κάνουν και ακροάσεις παραδοσιακού ρεπερτορίου. Σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς Μουσικής, οι εκπαιδευτικοί των δύο πρώτων τάξεων διδάσκουν την Παραδοσιακή μουσική αφιερώνοντας τα μισά μαθήματα της σχολικής χρονιάς στη διδασκαλία τραγουδιών και ακροάσεων παραδοσιακού ρεπερτορίου.

Ερώτηση 7 : Διδάσκετε τραγούδια; Αν ναι, πόσα από τα τραγούδια είναι κλασικού ρεπερτορίου και πόσα παραδοσιακού; (έστω ότι διδάσκονται 15 τραγούδια κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς)

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός Μουσικής 1	<i>Ναι. Τα 14 από τα 15 κλασικού ρεπερτορίου</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	<i>Ναι. 12 στα 15 είναι δημοτικά τραγούδια</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	<i>Ναι. Διδάσκω κάποια παραδοσιακά τραγούδια</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 4	<i>Ναι. Μισά- μισά</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	<i>Ναι. Τα περισσότερα είναι παραδοσιακού και έντεχνου ρεπερτορίου και τα λιγότερα είναι κλασικού</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 6	<i>Ναι. Αναζητώ τραγούδια σύγχρονου ύφους που να ανταποκρίνονται στις εμπειρίες και τη ζωή των παιδιών. Δεν εννοώ σαφώς τραγούδια μοντέρνα που ενδεχομένως ακούγονται από τα ΜΜΕ στο περιβάλλον των παιδιών. Ωστόσο δεν θέλω να περιορίσω το ρεπερτόριο των τραγουδιών με μοναδικό κριτήριο το είδος. Το θεωρώ εξόχως σημαντικό να έχουν εμπειρίες από πολλά και διαφορετικά είδη, να εξοικειώνονται και να καταλαβαίνουν απολαμβάνοντας</i>

Όλοι οι εκπαιδευτικοί Μουσικής διδάσκουν τραγούδια, 5 από τους 6 διδάσκουν περισσότερα από τα μισά τραγούδια παραδοσιακά, ενώ ένας από αυτούς δήλωσε ότι προτιμά να διδάσκει περισσότερο τραγούδια σύγχρονου ύφους.

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	<i>Ναι. Περισσότερα του παραδοσιακού</i>
Εκπαιδευτικός 2	<i>Ναι. Τα 8 περίπου. Μισά παραδοσιακά και μισά κλασικού ρεπερτορίου</i>

Εκπαιδευτικός 3	<i>Ναι. Τα 8-10 περίπου από τα 15 είναι παραδοσιακά</i>
Εκπαιδευτικός 4	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 5	<i>Ναι. Λίγα, τα 5 από τα 15</i>
Εκπαιδευτικός 6	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 7	<i>Ναι. Στα 15 τραγούδια περίπου τα 13 είναι κλασικού ρεπερτορίου, ενώ τα 2 παραδοσιακού</i>
Εκπαιδευτικός 8	<i>Ναι. Τα περισσότερα σίγουρα απευθύνονται σε παραδοσιακό ρεπερτόριο</i>
Εκπαιδευτικός 9	<i>Ναι. 8 από τα 15</i>
Εκπαιδευτικός 10	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 11	—
Εκπαιδευτικός 12	<i>Ναι. Μισά – μισά</i>

Στον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν παραδοσιακά τραγούδια και από αυτούς οι 7 αφιερώνουν την διδασκαλία τραγουδιού περισσότερο στο παραδοσιακό ρεπερτόριο ενώ οι υπόλοιποι 5 αφιερώνουν την διδασκαλία τραγουδιού στο κλασικό ρεπερτόριο.

Έτσι, σύμφωνα με τις απαντήσεις των υποκειμένων του δείγματος στις ερωτήσεις 7 και 8, παρατηρούμε ότι οι εκπαιδευτικοί των δύο πρώτων τάξεων διδάσκουν τραγούδια περισσότερο παραδοσιακού ρεπερτορίου σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς Μουσικής που προτιμούν το κλασικό ρεπερτόριο και την Μουσική σύγχρονου ύφους.

Ερώτηση 8: Κάνετε μουσικές ακροάσεις; Αν ναι, πόσες από αυτές αφορούν την Παραδοσιακή μουσική; (έστω ότι γίνονται 10 μουσικές ακροάσεις κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς)

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός Μουσικής 1	<i>Ναι. Λίγες όμως παραδοσιακής μουσικής</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	<i>Ναι. Δημοτικά τραγούδια κυρίως, γύρω στα 8 από τα 10</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	<i>Όχι</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 4	<i>Ναι. Οι μισές κάθε φορά (από τις 10 οι 5)</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	<i>Ναι. Πέντε μουσικές ακροάσεις</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 6	<i>Ναι. Πολύ συχνά. Είτε παίζοντας προσωπικά στο αρμόνιο είτε από CD. Ακολουθεί συζήτηση για τα εκάστοτε μουσικά φαινόμενα που μας ενδιαφέρουν</i>

Στις παραπάνω απαντήσεις οι 5 εκπαιδευτικοί Μουσικής δηλώνουν ότι πραγματοποιούν μουσικές ακροάσεις και από αυτούς οι 4 δηλώνουν ότι οι μισές περίπου ακροάσεις αφορούν την Παραδοσιακή μουσική. Ένας από τους 6 εκπαιδευτικούς Μουσικής δήλωσε ότι δεν πραγματοποιεί μουσικές ακροάσεις.

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	<i>Όχι</i>
Εκπαιδευτικός 2	<i>Ναι. Τα 5 είναι κλασικά και τα άλλα παραδοσιακά χορευτικά</i>
Εκπαιδευτικός 3	<i>Όχι</i>
Εκπαιδευτικός 4	<i>Ναι. Περίπου 3- 5 από τις 10</i>

Εκπαιδευτικός 5	<i>Ναι. Μόνο κλασικά κομμάτια</i>
Εκπαιδευτικός 6	<i>Όχι</i>
Εκπαιδευτικός 7	<i>Όχι</i>
Εκπαιδευτικός 8	<i>Ναι. Οι 7 αναφέρονται σίγουρα στην Παραδοσιακή μουσική</i>
Εκπαιδευτικός 9	<i>Όχι</i>
Εκπαιδευτικός 10	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 11	<i>Όχι</i>
Εκπαιδευτικός 12	—

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι από τους 12 εκπαιδευτικούς μόνο οι 4 δήλωσαν ότι πραγματοποιούν ακροάσεις και οι ακροάσεις τους είναι παραδοσιακού ρεπερτορίου. Οι υπόλοιποι 8 εκπαιδευτικοί δεν πραγματοποιούν ακροάσεις κατά την διάρκεια των μαθημάτων.

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι οι εκπαιδευτικοί Μουσικής κάνουν ακροάσεις κατά τη διδασκαλία του μαθήματος ενώ μικρό ποσοστό εκπαιδευτικών Α' και Β' τάξεων κάνουν ακροάσεις.

Ερώτηση 9: Διδάσκετε κάποιο όργανο; Αν ναι, στα κομμάτια που διδάσκετε για την εκμάθηση του μουσικού οργάνου πόσα από αυτά αφορούν το κλασικό ρεπερτόριο και πόσα το παραδοσιακό;

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός	<i>Όχι</i>

Μουσικής 1	
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	Όχι
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	Όχι
Εκπαιδευτικός Μουσικής 4	Ναι. Στην εκμάθηση του οργάνου (μεταλλόφωνο) κάνουμε πάρα πολύ απλές ασκήσεις. Δεν διδάσκονται κομμάτια κλασικού ρεπερτορίου ούτε παραδοσιακού, γιατί είναι πάρα πολύ δύσκολά για τις συνθήκες που διδάσκεται το μάθημα (1 ώρα την εβδομάδα, με 25- 28 παιδιά στο τμήμα), όπου το κάθε παιδί δεν έχει το δικό του όργανο, χρησιμοποιούν του σχολείου. Αν φτάσει κάποιο τμήμα σε αρκετά καλό επίπεδο, τότε δίνω και κάποια απλά κομμάτια και από τα δύο ρεπερτόρια
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	Όχι
Εκπαιδευτικός Μουσικής 6	Όχι. Μερικές φορές συγκροτούνται ομάδες παιδιών στα οργανίδια orff, συνοδευτικά στα τραγούδια που λέμε

Παρατηρούμε ότι από τους 6 εκπαιδευτικούς Μουσικής μόνο 1 διδάσκει κάποιο μουσικό όργανο , αλλά και στην περίπτωση αυτή διδάσκει πολύ απλές ασκήσεις και δεν διδάσκει παραδοσιακό ρεπερτόριο.

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	Όχι
Εκπαιδευτικός 2	Όχι
Εκπαιδευτικός 3	Όχι
Εκπαιδευτικός 4	Όχι
Εκπαιδευτικός 5	Όχι

Εκπαιδευτικός 6	Όχι
Εκπαιδευτικός 7	Όχι. Τα παιδιά είναι μικρά και οι γνώσεις μου είναι ανεπαρκείς πάνω στο αντικείμενο αυτό
Εκπαιδευτικός 8	—
Εκπαιδευτικός 9	Όχι
Εκπαιδευτικός 10	Όχι
Εκπαιδευτικός 11	Όχι
Εκπαιδευτικός 12	Όχι

Στην ερώτηση αν διδάσκουν κάποιο μουσικό όργανο όλοι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί (δηλαδή οι 12 από τους 12) απάντησε αρνητικά, γιατί το επίπεδο των μαθητών δεν είναι το αναμενόμενο αλλά και για τους εκπαιδευτικούς των μικρών τάξεων είναι πολύ δύσκολο καθώς δεν έχουν την κατάλληλη μόρφωση στο θέμα αυτό.

Ερώτηση 10: Πιστεύετε ότι η Παραδοσιακή μουσική πρέπει να διδάσκεται στα δημοτικά σχολεία και γιατί;

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός Μουσικής 1	Πιστεύω πως πρέπει να γνωρίσουν τη μουσική της πατρίδας τους και μέσα από αυτή θα κατανοήσουν καλύτερα και την ευρωπαϊκή μουσική
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	Η παραδοσιακή μουσική πρέπει να διδάσκεται συστηματικά στα δημοτικά σχολεία για να μην ξεχάσουμε την παράδοσή μας
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	Ναι, για την διατήρηση της παράδοσης
Εκπαιδευτικός	Η παραδοσιακή μουσική πρέπει να διδάσκεται στα δημοτικά σχολεία και

Μουσικής 4	στα γυμνάσια και λύκεια , γιατί αφορά αποκλειστικά στην ελληνική κληρονομιά. Η κλασική μουσική μπορεί να είναι διεθνής, αλλά δεν αφορά στην ελληνική μουσική, δεν είναι μέρος της ελληνικής παράδοσης. Αν δεν διδαχθεί, τα παιδιά δεν θα έχουν πολλές ευκαιρίες να την συναντήσουν στην κανονική μορφή της. Επιπροσθέτως, η παραδοσιακή μουσική είναι πολύ πιο προσιτή και οικεία στα παιδιά από την κλασική
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	Φυσικά ναι
Εκπαιδευτικός Μουσικής 6	Δεν θεωρώ ότι πρέπει να επιμείνω ιδιαίτερα, περισσότερο από ότι σε άλλα είδη. Ανάλογα το μουσικό φαινόμενο που έχω να διδάξω ή αναλόγως της περίπτωσης, αναζητώ κομμάτια- τραγούδια. Οποσδήποτε αναφορές στην παραδοσιακή μουσική θα πρέπει να γίνονται. Από την άλλη, από την εμπειρία που έχω, διαπιστώνω ότι σε ένα βαθμό υπάρχουν αρκετοί μαθητές εξοικειωμένοι με αυτήν

Και οι 12 συμμετέχοντες δήλωσαν ότι είναι αναγκαίο να διδάσκεται η Παραδοσιακή μουσική στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, κυρίως για λόγους διατήρησης της εθνικής μας ταυτότητας και τιμής στους αγώνες των προγόνων μας.

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	Πρέπει να διδάσκεται η παραδοσιακή μουσική στα σχολεία, γιατί έτσι μένουν στο μυαλό των παιδιών τα παραδοσιακά τραγούδια, τα οποία τις περισσότερες φορές συνοδεύονται και από παραδοσιακούς χορούς
Εκπαιδευτικός 2	Πρέπει να διδάσκεται σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, γιατί η παραδοσιακή μουσική είναι η ζωντανή ιστορία των Ελλήνων και των προγόνων μας. Είναι η ταυτότητά μας και οι μαθητές την αποκτούν μέσα στο σχολείο
Εκπαιδευτικός 3	Ναι, φυσικά και πρέπει. Το σχολείο είναι πηγή γνώσεων για τα παιδιά και με την παραδοσιακή μουσική συνδέεται η παλιά γενιά με τη νέα και διαδίδεται η ιστορία μας

Εκπαιδευτικός 4	<i>Φυσικά και πρέπει , για να μάθουν τα παιδιά τις ρίζες τους και την ιστορία της Ελλάδας και τον τόπου καταγωγής τους</i>
Εκπαιδευτικός 5	<i>Ναι , πρέπει είναι η ιστορία της πατρίδας μας</i>
Εκπαιδευτικός 6	—
Εκπαιδευτικός 7	<i>Πιστεύω, ότι είναι αρκετά εύστοχο να διδάσκεται η παραδοσιακή μουσική στα σχολεία γιατί η παράδοση είναι και η ταυτότητά μας. Είναι η ιστορία μας. Τα παιδιά , δυστυχώς, δεν έχουν ακούσματα από το περιβάλλον παραδοσιακού τύπου. Περισσότερο έχουν ξένου τύπου. Βέβαια, όλα αυτά σε τάξεις από Γ' έως Στ' γιατί τότε είναι περισσότερο συνειδητοποιημένα τα παιδιά σε σύγκριση με αυτά των Α' και Β' τάξεων</i>
Εκπαιδευτικός 8	<i>Πιστεύω πως ναι, γιατί η μουσική γενικότερα είναι πολιτισμός. Η παράδοση είναι αυτή που χαρακτηρίζει ένα λαό. Επομένως η Παραδοσιακή μουσική είναι η συνέχεια αλλά και συγχρόνως και η βάση ενός ολόκληρου Πολιτισμού. Εκσυγχρονισμός, όμως χωρίς παράδοση δεν γίνεται. Καλό είναι να θυμόμαστε τις ρίζες μας για ουσιαστικότερες θέσεις και τοποθετήσεις που θα βοηθήσουν και τα παιδιά να βλέπουν με ανοιχτό ορίζοντα</i>
Εκπαιδευτικός 9	<i>Φυσικά!</i>
Εκπαιδευτικός 10	<i>Ναι</i>
Εκπαιδευτικός 11	<i>Ναι. Πρέπει να διδάσκεται. Πρέπει τα παιδιά να μαθαίνουν δημοτική μουσική , γιατί κάθε πολιτισμός στηρίζεται στις ρίζες του. Η Παραδοσιακή μουσική είναι μια τέχνη και τα παιδιά πρέπει να την γνωρίζουν. Έχουν να πάρουν πολλά και από αυτό το κομμάτι της μουσικής</i>
Εκπαιδευτικός 12	<i>Ναι , γιατί πρέπει να έρθουν σε επαφή με τις ρίζες τους</i>

Η πλειονότητα του δείγματος (δηλαδή οι 11 από τους 12) δήλωσε ότι η Παραδοσιακή μουσική πρέπει να διδάσκεται στα σχολεία είτε αυτά είναι πρωτοβάθμια είτε δευτεροβάθμια με σκοπό την διατήρηση της Ελληνικής Παράδοσης και ιστορίας.

Ερώτηση 11: Εσείς σαν εκπαιδευτικός , τι προτιμάτε να διδάσκετε; Το κλασικό ρεπερτόριο ή το παραδοσιακό και γιατί;

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός Μουσικής 1	<i>Και τα δύο</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 2	<i>Όλα</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 3	<i>Και τα δύο</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 4	<i>Και τα δύο εξίσου, γιατί και τα δύο αποτελούν πολύ εξελιγμένες μορφές τέχνης – μουσικής - , έχουν αστείρευτο υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί, μπορούν να συνδυαστούν , με ιστορικά γεγονότα, και καλλιεργούν εξίσου την αισθητική και εμπλουτίζουν την παιδεία. Επίσης, ανοίγουν τον κόσμο του κάθε πολιτισμού μέσα από πολλά επίπεδα</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 5	<i>Και τα δύο γιατί τα παιδιά στο δημοτικό σχολείο πρέπει να τα γνωρίζουν</i>
Εκπαιδευτικός Μουσικής 6	<i>Νομίζω ότι έδωσα το στίγμα του προσανατολισμού μου στις προηγούμενες απαντήσεις. Είμαι απολύτως αντίθετος στην μεμονωμένη ανάδειξη ενός ή δυο ειδών. Δεν παραγνωρίζω το προσωπικό γούστο – προτιμήσεις, ωστόσο θέλω να δίνω στα παιδιά τη δυνατότητα να ακούνε πράγματα που δεν είναι προσιτά στο περιβάλλον τους- για τη συντριπτική πλειοψηφία</i>

Στην ερώτηση αυτή και οι 6 συμμετέχοντες δήλωσαν ότι προτιμούν να διδάσκουν και τα δύο είδη μουσικής, καθώς θεωρούν και το κλασικό και το παραδοσιακό ρεπερτόριο απαραίτητα για την εκπαίδευση των παιδιών, αλλά και την ολοκληρωμένη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας των μαθητών.

Υποκείμενο	Απάντηση
Εκπαιδευτικός 1	<i>Σαν εκπαιδευτικός προτιμώ να διδάσκω και από τα δύο είδη, γιατί έτσι τα παιδιά μπορούν να κάνουν συγκρίσεις των δύο ειδών</i>
Εκπαιδευτικός 2	<i>Και τα δύο</i>
Εκπαιδευτικός 3	<i>Και τα δύο, γιατί αρέσουν στα παιδιά. Για να τους είναι ευχάριστο το μάθημα της μουσικής</i>
Εκπαιδευτικός 4	<i>Το παραδοσιακό, γιατί μου αρέσει περισσότερο και ασχολούμαι με την ιστορία και τις ρίζες μας</i>
Εκπαιδευτικός 5	<i>Το κλασικό περισσότερο. Αρέσει και στα παιδιά</i>
Εκπαιδευτικός 6	—
Εκπαιδευτικός 7	<i>Το κλασικό, γιατί αρέσει περισσότερο στα παιδιά θα ήθελα, όμως, να διδάσκω έστω και 5 τραγούδια στα 15 παραδοσιακού τύπου</i>
Εκπαιδευτικός 8	<i>Η γνωριμία μας με μεγάλους συνθέτες του κλασικού ρεπερτορίου είναι καλή. Η διδαχή όμως, του παραδοσιακού είναι ανεκτίμητη κληρονομιά (πνευματική) που ζωντανεύει την ιστορία του λαού μας</i>
Εκπαιδευτικός 9	<i>Και τα δύο</i>
Εκπαιδευτικός 10	<i>Το παραδοσιακό, γιατί τα παιδιά το γνωρίζουν πιο εύκολα</i>
Εκπαιδευτικός 11	<i>Το παραδοσιακό γιατί μ' αρέσει και με εκφράζει καλύτερα</i>
Εκπαιδευτικός 12	<i>Και τα δύο</i>

Οι 7 από τους 12 ερωτηθέντες δήλωσαν ότι προτιμούν να διδάσκουν και τα δύο είδη μουσικής, οι 3 από τους 12 δήλωσαν ότι προτιμούν να διδάσκουν το παραδοσιακό ρεπερτόριο και οι 2 από τους 12 το κλασικό ρεπερτόριο.

5.3 Γενικά συμπεράσματα

Από την ανάλυση όλων των δεδομένων της έρευνας (2006) προκύπτει ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί Μουσικής είναι νεαρής ηλικίας και διαθέτουν, τουλάχιστον, πτυχίο του Τμήματος Μουσικών Σπουδών. Σε σύγκριση με το δείγμα της έρευνας της Κοκκίδου (2003) τα υποκείμενα της έρευνας αυτής κυμαίνονταν επίσης, στα ίδια επίπεδα.

Στη συνέχεια, παρατηρούμε ότι η αίθουσα Μουσικής είναι ανύπαρκτη στα περισσότερα σχολεία του Νομού Κιλκίς και στα λίγα σχολεία στα οποία υπάρχει, η αίθουσα χρησιμοποιείται μόνο από τις τέσσερις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού σχολείου στις οποίες διδάσκει ο εκπαιδευτικός Μουσικής. Όπως συμβαίνει και στην έρευνα της Κοκκίδου (2003), στην πλειοψηφία των δημοσίων Δημοτικών σχολείων το μάθημα της Μουσικής πραγματοποιείται στην σχολική τάξη. Διαβάζοντας το Αναλυτικό Πρόγραμμα που ισχύει από το 2001 έως σήμερα παρατηρούμε τα εξής: « Η Μουσική διδάσκεται κατά κύριο λόγο ως ένα πρακτικό μάθημα. Γι' αυτό και χρειάζεται να διαθέτει το σχολείο εργαστήριο μουσικής ή ειδική τάξη μουσικής [...] Η ποιότητα των σχολικών μουσικών εργαστηρίων καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα του μαθησιακού περιβάλλοντος και άρα αποτελεί κλειδί για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων». Επομένως, είναι αναγκαία η ύπαρξη αίθουσας Μουσικής στο σχολείο καθώς προτείνεται και από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής.

Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (2001) κάθε σχολείο είναι υποχρεωμένο να διαθέτει την αναγκαία υλικοτεχνική υποδομή και το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την διεξαγωγή του μαθήματος της Μουσικής (π.χ. εκπαιδευτικό λογισμικό, ταινίες βίντεο, διαφάνειες ανακλαστικού προβολέα, μουσικά όργανα, πεντάγραμμο, κλπ). Στην έρευνα του 2006 παρατηρήσαμε ότι όλα τα σχολεία διέθεταν αρκετό εκπαιδευτικό υλικό για την διεξαγωγή του μαθήματος της Μουσικής. Υπάρχουν

βέβαια ελλείψεις, αλλά δεν εμποδίζουν την διδασκαλία του μαθήματος καθώς οι εκπαιδευτικοί Μουσικής έχουν συμβιβαστεί με αυτό. Στο ίδιο θέμα στην έρευνα της Κοκκίδου (2003) παρατηρήθηκε ότι και τότε τα σχολεία βρίσκονταν σχεδόν στο ίδιο επίπεδο και αυτά που διέθεταν όλα τα σχολεία ήταν κασετόφωνο και CD- player.

Είναι γεγονός ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στις δύο παραπάνω έρευνες στην πλειοψηφία τους δεν τηρούν το Αναλυτικό Πρόγραμμα και δήλωσαν ότι εφαρμόζουν δικό τους πρόγραμμα ή κάνουν κάποιες παρεμβάσεις και αλλαγές. Πολλοί λίγοι ήταν αυτοί που δήλωσαν ότι το τηρούν ρητά και στην έρευνα του 2006 ήταν κυρίως οι εκπαιδευτικοί των δύο πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου.

Καθώς διαβάζουμε το Αναλυτικό Πρόγραμμα (2001) της Μουσικής παρατηρούμε ότι ένας από τους στόχους του μαθήματος είναι «να αποκτήσουν οι μαθητές με βιωματικό τρόπο ένα απόθεμα αντιπροσωπευτικών μουσικών εικόνων μέσα από διάφορες δραστηριότητες, όπως [...] ακρόαση πολλών και διαφορετικών ειδών μουσικής...». Επίσης, στις ενδεικτικές θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης του ΔΕΠΠΣ Μουσικής αναφέρεται η παράδοση και ο πολιτισμός, καθώς και στις ενδεικτικές δραστηριότητες του ΑΠΣ Μουσικής αναφέρεται : « τραγουδούν τραγούδια της περιοχής τους, παραδοσιακά και έντεχνα [...] Μαθαίνουν μια ομάδα τραγουδιών και κομματιών για μια επέτειο που γιορτάζεται στην Ελλάδα ή σε μια άλλη χώρα.[...]Ακούν αποσπάσματα έργων διαφορετικών περιόδων και περιοχών[...] Επιλέγουν τα κατάλληλα φωνητικά χαρακτηριστικά για να τραγουδήσουν νανουρίσματα, ναυτικά και τραγούδια της δουλειάς [...]». Με μια σύντομη μελέτη του κειμένου του ΑΠΣ Μουσικής καταλαβαίνουμε ότι γίνεται αναφορά στην παραδοσιακή μουσική και της Ελλάδας αλλά και άλλων χωρών. Σύμφωνα με την έρευνα του 2006 παρατηρήσαμε ότι η Παραδοσιακή μουσική διδάσκεται στα Δημοτικά σχολεία. Υπάρχουν , βέβαια, εκπαιδευτικοί που διδάσκουν περισσότερο και άλλοι λιγότερο την Παραδοσιακή μουσική καθώς κάποιοι από αυτούς προτιμούν το κλασικό ρεπερτόριο. Επίσης, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες της έρευνας (2006) διδάσκουν την Παραδοσιακή μουσική περισσότερο μέσω των τραγουδιών, λιγότερο μέσω των ακροάσεων και σχεδόν καθόλου με την διδασκαλία μουσικού οργάνου.

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της έρευνας της Κοκκίδου (2003) και της παρούσας έρευνας που πραγματοποίησα η ίδια (2006), πολλά είναι τα νέα ερωτήματα που προκύπτουν και δημιουργούν απορίες για την διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Γιατί οι δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου να μην διδάσκονται Μουσική από τους εκπαιδευτικούς Μουσικής; Η έλλειψη αίθουσας Μουσικής είναι παράλειψη των διευθυντών κάθε σχολείου ή υπάρχει έλλειψη στα οικονομικά αποθέματα του ΥΠΕΠΘ; Τι είναι αυτό που δυσκολεύει του εκπαιδευτικούς στο ΑΠΣ και δεν το τηρούν ρητά; Εκτός από την ελληνική Παραδοσιακή μουσική, ποια άλλα είδη μουσικής είναι εφικτό να διδαχθούν οι μαθητές του Δημοτικού σχολείου;

Τα ερωτήματα που προκύπτουν από την παραπάνω μελέτη είναι σημαντικά και άξια νέας έρευνας. Ωστόσο , εύλογο θα ήταν να επαναληφτεί η παραπάνω έρευνα σε ένα μεγαλύτερο δείγμα για την απόκτηση περισσότερο αξιόπιστων αποτελεσμάτων. Το δείγμα που χρησιμοποίησα ήταν μικρό καθώς περιορίστηκα μόνο σε έναν νομό. Η έρευνα έγινε στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας και είναι ευνόητο ότι ο χρόνος και η οικονομική επάρκεια ήταν περιορισμένα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βιγγόπουλος Ηλίας**, (1983), «*Η τέχνη στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο*», Δίπτυχο, Αθήνα
- Δαράκη Πέπη**, (1979), «*Η Αισθητική Αγωγή του παιδιού*», Αντιπαράλληλα, Αθήνα
- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών**, Φ.Ε.Κ., Τεύχος 2^ο , Αρ. Φύλλου 1366 (18/01/2001)
- Διονυσίου Ζωή**, (2002), «*Προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής*», Μουσική Εκπαίδευση, Τεύχος 11, Τόμος ΙΙΙ, 154-168
- Κοκκίδου Μαίη**, (2003), «*Προσέγγιση του θεσμού της ανάθεσης του μαθήματος της μουσικής σε δασκάλους μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (πρώτο μέρος)*», Μουσική Εκπαίδευση, Τεύχος 12, Τόμος ΙV, 43-47
- Κοκκίδου Μαίη**, (2003), «*Προσέγγιση του θεσμού της ανάθεσης του μαθήματος της μουσικής σε δασκάλους μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (δεύτερο μέρος)*», Μουσική Εκπαίδευση 2003, Τεύχος 13, Τόμος ΙV , 32-51
- Μπαγάκης Γεώργιος**, (2004), «*Ο εκπαιδευτικός και το αναλυτικό πρόγραμμα*», Μεταίχμιο, Αθήνα
- Μπέσσας Δ.- Κοκκίδου Μ.**, (2004), «*Ο δάσκαλος στο μάθημα της μουσικής μέσα από τα Αναλυτικά Προγράμματα [1969-2004]*», Μουσικοπαιδαγωγικά, Τεύχος 1, 67-83
- Μπουτιέρος Παναγιώτης**, (2000), «*Η μουσική παράδοση και τεχνολογία ως θεραπευτικό και εκπαιδευτικό μέσο σε παιδιά και νέους με τύφλωση και πρόσθετες αναπηρίες*», Τεύχος 7, τόμος ΙΙ, 141-146

- Παπαπαναγιώτου Ξ. – Γανώση Μ.,** (2003), «*Η μουσική στο αναλυτικό πρόγραμμα των νηπιαγωγείων: μια πιλοτική έρευνα συχνότητας παρουσίας και επιλογής δραστηριοτήτων*», *Ερευνώντας τον Κόσμο του Παιδιού*, Τεύχος 5, 109-122
- Πατσαντζόπουλος Κ. – Μαγαλιού Μ.,** (2002), «*Παρουσίαση του νέου Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών Μουσικής Αγωγής με επικέντρωση στην προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία και η σχέση του με κυριότερες μουσικοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις*», *Μουσική Εκπαίδευση*, Τεύχος 11, Τόμος II, 299-309
- Σέργη Λένια,** (1982), «*Δημιουργική Μουσική Αγωγή για τα παιδιά μας*», Gutenberg, Αθήνα
- Σέργη Λένια,** (1995), «*Προσχολική μουσική αγωγή: η επίδραση της μουσικής μέσα από τη διαθεματική μέθοδο διδασκαλίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών*», Gutenberg, Αθήνα
- Στάμου Λελούδα,** (2000), «*Ελληνική παράδοση και τεχνολογία στην ελληνική μουσική εκπαίδευση*», *Μουσική Εκπαίδευση*, Τεύχος 7, Τόμος II, 22-28
- Στάμου Λελούδα,** (2000), «*Η παράδοση στην ελληνική μουσική εκπαίδευση: σκέψεις και προβληματισμοί*», *Μουσική Εκπαίδευση*, Τεύχος 7, Τόμος II, 116-119
- Σταυρίδης Γ. Μιχάλης,** (1985), «*Η μουσική στην εκπαίδευση: σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις*», Gutenberg, Αθήνα
- Τρούλης Μ. Γεώργιος,** (1991), «*Η Αισθητική αγωγή του παιδιού: στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο*», Γρηγόρη, Αθήνα
- Χαραλάμπους Ανδρέας,** (1996), «*Μουσική: η παιδαγωγική της – η αισθητική της*», Φίλιππος Νάκας, Αθήνα

ΥΠΕΠΘ, (2005), *«Επιμόρφωση σχολικών συμβούλων και εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Εκπαίδευσης στο ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ: επιμορφωτικό υλικό Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης»*, Αθήνα

Paul Terry (1975) στο: Στάμου Λελούδα, (2000), «Η παράδοση ως φορέας συνέχειας και ιδεολογίας», Τεύχος 7, τόμος II, 29-35

www.pi-schools.gr

www.prmelina.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Φύλο : Δάσκαλος ☐ Δασκάλα ☐ Ημερομηνία: .....

Ηλικία: .....

Χρόνια υπηρεσίας: .....

Σπουδές/ Πτυχία μουσικής:

.....
.....

1. Σε πόσα σχολεία καλείστε να διδάξετε;

.....
.....

2. Σε ποιες τάξεις διδάσκετε το μάθημα της μουσικής;

α) Α' – Β'   β) Γ' – Δ'   γ) Ε' - Στ'

3. Υπάρχει αίθουσα μουσικής στο δημοτικό σχολείο; Αν όχι, που διδάσκετε το μάθημά σας;

.....
.....
.....

4. Υπάρχει υλικοτεχνική υποδομή για το μάθημα της μουσικής στα σχολεία που διδάσκετε;

NAI   OXI

Αν ναι , ποια από τα παρακάτω υλικά διαθέτουν τα σχολεία;

Κασετόφωνο ☐   CD player ☐   Όργανο συνοδείας ☐

Κασέτες με παραδοσιακά τραγούδια ☐

Πίνακας με πεντάγραμμο ☐   Η/Υ ☐

Υλικά μουσικοκινητικής αγωγής ☐   Βιβλία μουσικής ☐

Κάτι άλλο : .....
.....

5. Κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής , εφαρμόζετε ρητά το Αναλυτικό Πρόγραμμα;

NAI

OXI

Αν όχι, με ποιον τρόπο διδάσκετε το μάθημά σας;

.....
.....
.....
.....
.....

6. Διδάσκετε την Παραδοσιακή μουσική ;

NAI

OXI

Αν ναι, πόσο συχνά; (π.χ. Από τα 20 μαθήματα πόσα αφιερώνετε στην παραδοσιακή μουσική;)

.....
.....
.....
.....
.....

Με ποιον τρόπο διδάσκετε την Παραδοσιακή μουσική;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Διδάσκετε τραγούδια;

NAI

OXI

Αν ναι, πόσα από τα τραγούδια είναι κλασικού ρεπερτορίου και πόσα παραδοσιακού; (έστω ότι διδάσκονται 15 τραγούδια κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς)

.....
.....
.....
.....
.....

8. Κάνετε μουσικές ακροάσεις;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Αν ναι, πόσες από αυτές αφορούν την Παραδοσιακή μουσική; (έστω ότι γίνονται 10 μουσικές ακροάσεις κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Διδάσκετε κάποιο όργανο;

ΝΑΙ   ΟΧΙ

Αν ναι, στα κομμάτια που διδάσκετε για την εκμάθηση του μουσικού οργάνου πόσα από αυτά αφορούν το κλασικό ρεπερτόριο και πόσα το παραδοσιακό;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Πιστεύετε ότι η Παραδοσιακή μουσική πρέπει να διδάσκεται στα δημοτικά σχολεία και γιατί;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Με τη διδασκαλία της Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

Οι μαθητές να ασκηθούν, ώστε να τραγουδούν ορθά για μεγαλύτερη ευχαρίστηση.

Να αναπτύξουν την ακουστική ικανότητά τους.

Να αναπτύξουν την ικανότητα να εκτιμούν και να ανταποκρίνονται σε αισθητικά στοιχεία της μουσικής.

Να κατανοήσουν βασικά στοιχεία και έννοιες της θεωρίας, της μορφολογίας και της ιστορίας της μουσικής.

Να έλθουν σε επαφή με τις παλαιότερες συνιστώσες της νεοελληνικής εθνικής μουσικής παράδοσης (το δημοτικό τραγούδι και το βυζαντινό εκκλησιαστικό μέλος) και να εκτιμήσουν την αξία τους.

Να αναπτύξουν τις ατομικές μουσικές ικανότητές τους.

Να συνειδητοποιήσουν τη σχέση της μουσικής με τις άλλες Τέχνες και τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο.

Να αναπτύξουν, μέσω της Μουσικής, πνεύμα συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας, στοιχείων απαραίτητων για την κοινωνικοποίησή τους.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

Α' και Β' ΤΑΞΕΙΣ

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να έχουν τη δυνατότητα:</p> <p>1²</p> <p>Να ακούν και να ανταποκρίνονται με διάφορους τρόπους στη μουσική καθώς και σε ρυθμικά πρότυπα.</p> <p>Να αναπτύσσουν τη φωνητική τους ικανότητα τραγουδώντας διάφορα απλά τραγούδια.</p> <p>Να παράγουν απλά ηχητικά πρότυπα με τη φωνή, το σώμα και με μουσικά όργανα.</p> <p>Να εκτελούν συγχρόνως με άλλους, ανταποκρινόμενοι στις κατάλληλες οδηγίες.</p>	<p><i>Έλεγχος ήχων μέσω Δεξιότητων στο τραγούδι και στο Πάξιμο οργάνων – Δεξιότητες εκτέλεσης.</i></p> <p>Εκφραστική χρήση των φωνών σε τραγούδια και ρίμες.</p> <p>Πάξιμο μελωδικών και ρυθμικών οργάνων.</p> <p>Δοκιμή και εκτέλεση μαζί με άλλους (π.χ. ταυτόχρονο σταμάτημα και ξεκίνημα, κράτημα σταθερού παλμού).</p>	<p><i>Κάνουν ταλαντώσεις, τεντώνονται, περπατούν, περπατούν. Παίζουν ένα ρυθμικό όργανο, ακολουθώντας το ρυθμό. Χειροκροτούν, χτυπάνε ή κάνουν βήματα στο ρυθμό των δικών τους ονομάτων ή των ονομάτων άλλων. Αποδίδουν κινητικά κάποια έννοια ή εικόνα με κατάλληλη μουσική. Τραγουδούν ομαδικά μέσα στην τάξη (Γλώσσα-Φυσική Αγωγή).</i></p>
<p>2</p> <p>Να εκτελούν ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα από μνήμης και από σύμβολα.</p> <p>Να εκφράζουν συναισθήματα τραγουδώντας ένα φάσμα τραγουδιών που προέρχονται από διαφορετικές ηχητικές πηγές, δίνοντας προσοχή στην ένταση και την ορθο-</p>		<p>Παίζουν παιχνίδια ηχούς με το δάσκαλό τους και μεταξύ τους.</p> <p>Εκτελούν ένα μουσικό πρότυπο που παρουσιάζεται με αντικείμενα ή μουσικά όργανα.</p> <p>Τραγουδούν τραγούδια της περιοχής τους, παραδοσιακά και «έντεχνα»</p> <p>Συνοδεύουν ένα τραγούδι με ένα οργανικό ostinato.</p>

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

² Οι αριθμοί αναφέρονται στα υπο-επίπεδα, όπως αυτά περιγράφονται στην ενότητα της μεθοδολογίας.

<p>φωνία.</p> <p>Να αναπτύσσουν ικανότητα ελέγχου των ήχων σε μια ποικιλία μουσικών οργάνων.</p> <p>Να μοιράζονται τη μουσική δημιουργία με διάφορα είδη κοινού.</p>		<p>Ανταποκρίνονται με κατάλληλες κινήσεις στις αυξομειώσεις της δυναμικής (Φυσική αγωγή).</p> <p>Καλούν άλλη τάξη να ακούσει μια δοκιμή μουσικού κομματιού.</p>
<p>3</p> <p>Να πραγματοποιούν εκτελέσεις ανταποκρινόμενοι σε σημεία, σύμβολα, συνθήματα και από μνήμης.</p> <p>Να τραγουδούν ένα ευρύ φάσμα τραγουδιών με αυξανόμενο έλεγχο του τονικού ύψους, ρυθμού, ορθοφωνίας, μουσικής έκφρασης και έντασης.</p> <p>Να παίζουν, με αυξανόμενο έλεγχο της τεχνικής, πολλά όργανα ρυθμικά και μελωδικά.</p> <p>Να κατανοούν την ανάγκη αποτελεσματικής επικοινωνίας με τους ακροατές τους κατά τη διάρκεια μουσικής εκτέλεσης.</p>		<p>Ακούν μια μελωδία, την τραγουδούν σιωπηλά και μετά δυνατά.</p> <p>Παίζουν μουσική ακολουθώντας γραφικά σύμβολα.</p> <p>Τραγουδούν τραγούδια που σχετίζονται με το περιεχόμενο άλλων μαθημάτων (Μελέτη περιβάλλοντος, Γλώσσα κ.λπ.).</p> <p>Τραγουδούν σε ένα κατάλληλης έντασης επίπεδο και με καθαρή άρθρωση.</p> <p>Παίρνουν αναπνοές στα κατάλληλα σημεία ώστε να δώσουν την αίσθηση της μουσικής φράσης.</p>
<p>1</p> <p>Να εξερευνούν, να επιλέγουν, να ταξινομούν και να αρχίζουν να ελέγχουν ήχους από διάφορες πηγές.</p> <p>Να σχεδιάζουν απλούς τρόπους για να αποθηκεύσουν και να μεταδώσουν τις μουσικές τους ιδέες (συμβολισμός).</p>	<p>Δημιουργώντας και αναπτύσσοντας μουσικές ιδέες – Δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας</p> <p>Δημιουργία μουσικών προτύπων.</p> <p>Εξερεύνηση, επιλογή και οργάνωση ήχων και μουσικών ιδεών.</p>	<p>Ερευνούν τις ηχητικές πηγές στον ηχητικό πίνακα και στο περιβάλλον.</p> <p>Δημιουργούν μια ηχητική εικόνα χρησιμοποιώντας φωνές.</p> <p>Διαλέγουν ένα ηχογόνο αντικείμενο για να παρουσιάσουν έναν ήχο.</p> <p>Ηχογραφούν τους ήχους που διάλεξαν και συζητούν γι αυτούς.</p> <p>Ταξινομούν ηχογόνες πηγές σε κατηγορίες (Γλώσσα, Εικαστικά, Φυσικές Επιστήμες, Πληροφορική).</p>
<p>2</p> <p>Να ερευνούν, να επιλέγουν και να συνδυάζουν ήχους που παράγονται από τη φωνή, το σώμα και τα μουσικά όργανα, για να παράγουν απλές συνθέσεις.</p> <p>Να αποθηκεύουν τις μουσικές τους ιδέες και να τις μεταδίδουν, χρησιμοποιώντας κατάλληλα μέσα.</p>		<p>Παίζουν μουσικά παιχνίδια για να αναγνωρίσουν τους ήχους και τη σιωπή, το διαρκέστερο / το συντομότερο, το δυνατότερο / το πιο σιγανό.</p> <p>Παίζουν παιχνίδια μουσικής «ερώτησης και απάντησης» ενσωματώνοντας ύψος και ρυθμό.</p> <p>Δημιουργούν μουσικά πρότυπα που να συνδυάζονται με κινητικά πρότυπα (Φυσική αγωγή).</p> <p>Παρουσιάζουν ηχητικά πρότυπα χρησιμοποιώντας τρισδιάστατα αντικείμενα, ή γραφικά (Γλώσσα).</p>
<p>3</p> <p>Να εξερευνούν, να επιλέγουν και να ελέγχουν ήχους για να «συνθέσουν» ένα απλό μουσικό κομμάτι.</p> <p>Να «συνθέτουν» και να καταγράφουν τη μουσική τους για επόμενη ανάκληση, χρησιμοποιώντας κατάλληλα σημεία, σύμβολα, συνθήματα ή άλλα μέσα.</p>		<p>«Συνθέτουν» ένα απλό κομμάτι που έχει αρχή – μέση – τέλος.</p> <p>«Συνθέτουν» ένα κομμάτι που αρχίζει με γρήγορο ρυθμό και σιγανό ήχο και τελειώνει αργά και με δυνατό ήχο.</p> <p>Χρησιμοποιούν ένα κασετόφωνο, για να ακούν και να αξιολογούν τη δουλειά τους.</p> <p>Χρησιμοποιούν ένα πεντάγραμμο για να παρουσιάσουν συγκεκριμένα τονικά</p>

		ύψη.
<p>1</p> <p>Να αναγνωρίζουν και να ανταποκρίνονται στη μουσική και στη σιωπή αλλά και σε ήχους του περιβάλλοντος, αναφορικά με τα στοιχεία της έντασης, ταχύτητας, παλμού, ηχοχρώματος και δομής.</p> <p>Να ακούν και να συζητούν για ήχους που παράγονται με διάφορους τρόπους.</p>	<p><i>Ανταπόκριση και αναθεώρηση – Δεξιότητες αξιολόγησης.</i></p> <p>Εξερεύνηση και έκφραση ιδεών και συναισθημάτων για τη μουσική με χρησιμοποίηση της κίνησης, του χορού, της εκφραστικής και μουσικής γλώσσας.</p> <p>Πραγματοποίηση βελτιώσεων σε δουλειά που έχει προηγηθεί.</p>	<p>Κινούνται με τη μουσική, σταματούν στη σιωπή και κινούνται στις άκρες των δακτύλων, όταν η μουσική είναι ήσυχη (Φυσική αγωγή).</p> <p>Κινούνται περιγραφικά ή παραστατικά για να ανταποκριθούν στο νόημα των στίχων ενός τραγουδιού ή στα συναισθήματα ενός μουσικού κομματιού (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή).</p> <p>Χρησιμοποιούν λέξεις, όπως δυνατό / σιγανό, σύντομο / μακρύ, ίδιο / διαφορετικό, αρχή / σταμάτημα.</p>
<p>2</p> <p>Να ακούν προσεκτικά μουσική, να ανταποκρίνονται και να αναγνωρίζουν μουσικά στοιχεία, όπως ύψος, διάρκεια και ρυθμό.</p> <p>Να μεταχειρίζονται απλούς όρους, για να περιγράψουν τον τρόπο και το σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιούνται τα μουσικά στοιχεία σε διάφορα είδη μουσικής που έχουν ακούσει.</p>		<p>Κινούνται με τη μουσική, σταματούν στη σιωπή και κινούνται στις άκρες των δακτύλων, όταν η μουσική έχει χαμηλή ένταση.</p> <p>Συζητούν για ήχους που παράγονται από αντικείμενα στον ηχητικό πίνακα και τους συγκρίνουν.</p> <p>Χρησιμοποιούν λέξεις, όπως δυνατό / σιγανό, σύντομο / μακρύ, ίδιο / διαφορετικό, αρχή / σταμάτημα.</p>
<p>3</p> <p>Να ανταποκρίνονται στα μουσικά στοιχεία και να ξεχωρίζουν διαφορές, συμπεριλαμβανομένης της μελωδίας.</p> <p>Να ακούν μια ποικιλία ειδών μουσικής από διάφορα στυλ και κουλτούρες του παρελθόντος και του παρόντος και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά και ξεχωριστά τους στοιχεία.</p>		<p>Κινούν τα χέρια πάνω και κάτω για να ακολουθήσουν την πορεία της μελωδίας ενός γνωστού τραγουδιού. Με απλούς όρους συζητούν για τα ιστορικά, κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία της μουσικής που έχουν τραγουδήσει και χορέψει (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Κοινωνικές Σπουδές).</p>

Πρόσθετα διαθεματικά σχέδια εργασίας³

Θέμα: Μετατρέποντας μια ιστορία σε ηχοϊστορία: Οι μαθητές επιλέγουν ένα κείμενο (κάποιο παραμύθι, κάποιο κείμενο από το βιβλίο της Γλώσσας ή μια ιστορία δικής τους επιινόησης), που προσφέρεται για ηχητική επεξεργασία. Διηγούνται την ιστορία στα παιδιά και τους ζητούν να σκεφτούν σημεία της ιστορίας που προσφέρονται για απόδοση με ηχητικά "εφέ" (με μουσικά όργανα, φωνητικούς ήχους, ήχους που παράγονται με το σώμα ή ήχους από διάφορα αντικείμενα της τάξης). Δοκιμάζουν τις προτάσεις των παιδιών. Κατασκευάζουν σκηνικά και κοστούμια για να δραματοποιήσουν την ιστορία. Επισκέπτονται φυσικούς χώρους στους οποίους μπορούν να συλλέξουν αντικείμενα για να τα χρησιμοποιήσουν στην κατασκευή των σκηνικών ή στην παραγωγή ηχητικών "εφέ". Αποδίδουν την ιστορία με μορφή "θεατρικού δρώμενου" με ηχητικά "εφέ".

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: ήχος, παράδοση, πολιτισμός, επικοινωνία, συνεργασία.

Προεκτάσεις στα Εικαστικά, τη Γλώσσα, τη Θεατρική αγωγή, τις Φυσικές επιστήμες, την Πληροφορική.

³ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και ανταποκρίνονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ Μουσικής.

Γ', Δ', Ε' και ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ

Στόχοι	Θεματικές ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>2</p> <p>Να εκτελούν ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα από μνήμης και από σύμβολα.</p> <p>Να εκφράζουν συναισθήματα τραγουδώντας ένα φάσμα τραγουδιών που προέρχονται από διαφορετικές πηγές, δίνοντας προσοχή στην ένταση και την ορθοφωνία.</p> <p>Να αναπτύσσουν ικανότητα ελέγχου των ήχων σε μια ποικιλία μουσικών οργάνων.</p> <p>Να μοιράζονται τη μουσική δημιουργία με διάφορα είδη κοινού.</p>	<p><i>Έλεγχος ήχων μέσω δεξιοτήτων στο τραγούδι και στο παίξιμο οργάνων- Δεξιότητες εκτέλεσης</i></p> <p>Τραγούδι με καθαρή έκφραση του λόγου, έλεγχο του τονικού ύψους, αίσθηση της μουσικής φράσης και της μουσικής έκφρασης.</p> <p>Παίξιμο μελωδικών και ρυθμικών οργάνων με έλεγχο και ρυθμική ακρίβεια.</p> <p>Παρουσίαση εκτελέσεων σε κοινό.</p>	<p>Παίζουν παιχνίδια ηχούς με το δάσκαλο τους και μεταξύ τους.</p> <p>Εκτελούν ένα μουσικό πρότυπο που παρουσιάζεται με αντικείμενα ή μουσικά όργανα.</p> <p>Τραγουδούν τραγούδια της περιοχής τους, παραδοσιακά και «έντεχνα».</p> <p>Συνοδεύουν ένα τραγούδι με ένα οργανικό ostinato.</p> <p>Καλούν άλλη τάξη να ακούσει μια δοκιμή μουσικού κομματιού.</p> <p><i>Εκτελούν πιο σύνθετα ρυθμικά σχήματα και είδη ρυθμών με αυξανόμενη κινητική-ρυθμική ανεξαρτησία (Φυσική αγωγή).</i></p>
<p>3</p> <p>Να πραγματοποιούν εκτελέσεις ανταποκρινόμενοι σε σημεία, σύμβολα, συνθήματα και από μνήμης.</p> <p>Να τραγουδούν ένα ευρύ φάσμα τραγουδιών με αυξανόμενο έλεγχο του τονικού ύψους, ρυθμού, ορθοφωνίας, μουσικής έκφρασης και έντασης.</p> <p>Να παίζουν, με αυξανόμενο έλεγχο της τεχνικής, πολλά όργανα ρυθμικά και μελωδικά.</p> <p>Να κατανοούν την ανάγκη αποτελεσματικής επικοινωνίας με τους ακροατές τους κατά τη διάρκεια μουσικής εκτέλεσης.</p>		<p>Ακούν μια μελωδία, την τραγουδούν σιωπηλά και μετά δυνατά.</p> <p>Παίζουν μουσική ακολουθώντας γραπτά σύμβολα.</p> <p>Παίρνουν αναπνοές στα κατάλληλα σημεία ώστε να δώσουν την αίσθηση της μουσικής φράσης.</p> <p><i>Τραγουδούν τραγούδια από το βιβλίο της γλώσσας ή από άλλα σχολικά βιβλία (Γλώσσα, Γεωγραφία, Ιστορία κ.ά).</i></p> <p><i>Τραγουδούν ενώπιον κοινού σε ένα κατάλληλης έντασης επίπεδο και με καθαρή άρθρωση (Γλώσσα).</i></p>
<p>4</p> <p>Να εκτελούν, ερμηνεύουν πιο σύνθετα μουσικά σύμβολα, να εκτελούν πιο πολύπλοκες εντολές, και να κατανοούν πιο ικανοποιητικά τα μουσικά στοιχεία.</p> <p>Να τραγουδούν και να παίζουν κομμάτια από διάφορες εποχές, τόπους και πολιτισμούς, με αυξανόμενο έλεγχο των μουσικών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένου και του ηχοχρώματος.</p> <p>Να εκτελούν ως ομάδα απλά μουσικά κομμάτια, ανεξάρτητα από μια άλλη ομάδα.</p> <p>Να παρουσιάζουν εκτελέσεις αποτελεσματικά είτε διευθύνοντας είτε ακολουθώντας το μαέστρο.</p> <p>Να σχεδιάζουν και να παρουσιάζουν</p>		<p>Παίζουν μια γραμμένη μελωδία βασισμένη σε πεντατονική κλίμακα, αυξομειώνοντας την ένταση.</p> <p>Εκτελούν ένα μουσικό μέρος μέσα από μια παρτιτούρα.</p> <p><i>Μαθαίνουν μια ομάδα τραγουδιών και κομματιών για μια επέτειο που γιορτάζεται στην Ελλάδα ή σε άλλη χώρα (Γλώσσα, Γεωγραφία, Ιστορία).</i></p> <p><i>Ακούν αποσπάσματα έργων διαφορετικών περιόδων και περιοχών (Γεωγραφία, Ιστορία).</i></p> <p>Επιλέγουν τα κατάλληλα φωνητικά χαρακτηριστικά για να τραγουδήσουν ναυορίσματα, ναυτικά τραγούδια και τραγούδια της δουλειάς.</p> <p>Τραγουδούν ένα πολυφωνικό μουσικό κομμάτι ή έναν κανόνα.</p>

ζουν εκτελέσεις για διάφορα είδη ακροατηρίου.		
<p>5</p> <p>Να εκτελούν διάφορα είδη (στυλ) μουσικής, ερμηνεύοντας διάφορα σημεία, <i>σύμβολα</i> και συνθήματα.</p> <p>Να τραγουδούν και να παίζουν σε ομάδες ένα πιο απαιτητικό ρεπερτόριο και να εκτελούν ένα μέρος ανεξάρτητα από μια άλλη ομάδα.</p> <p>Να τραγουδούν ή να παίζουν ένα σύντομο σόλο.</p>		<p>Μαθαίνουν από μουσική παρτιτούρα και εκτελούν ένα κομμάτι μουσικού συνόλου.</p> <p><i>Τραγουδούν μέρη τραγουδιών διαφόρων περιοχών και εποχών (Γεωγραφία, Ιστορία).</i></p> <p>Τραγουδούν μια στροφή τραγουδιού σόλο στην τάξη.</p> <p>Αυτοσχεδιάζουν ένα οργανικό σόλο σε μια ομαδική εκτέλεση.</p>
<p>2</p> <p>Να ερευνούν, να επιλέγουν και να συνδυάζουν ήχους που παράγονται από τη φωνή, το σώμα και τα μουσικά όργανα, για να παράγουν απλές συνθέσεις.</p> <p>Να αποθηκεύουν τις μουσικές τους ιδέες και να τις μεταδίδουν στους άλλους, χρησιμοποιώντας κατάλληλα μέσα.</p>	<p><i>Δημιουργώντας και αναπτύσσοντας μουσικές ιδέες- Δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας</i></p> <p>Αυτοσχεδιασμός, επιλογή, συνδυασμός και οργάνωση μουσικών ιδεών μέσα σε μουσικές δομές.</p> <p>Αυτοσχεδιασμός με ανάπτυξη ρυθμικού και μελωδικού υλικού, κατά την εκτέλεση.</p>	<p>Παίζουν μουσικά παιχνίδια για να αναγνωρίσουν τους ήχους και τη σιωπή, το διαρκέστερο / το συντομότερο, το δυνατότερο / το πιο σιγανό.</p> <p>Παίζουν παιχνίδια μουσικής «ερώτησης και απάντησης» ενσωματώνοντας ύψος και ρυθμό.</p> <p><i>Δημιουργούν μουσικά πρότυπα που να συνδυάζονται με κινητικά πρότυπα (Φυσική αγωγή).</i></p> <p>Παρουσιάζουν ηχητικά πρότυπα χρησιμοποιώντας τρισδιάστατα αντικείμενα ή γραφικά.</p>
<p>3</p> <p>Να εξερευνούν, να επιλέγουν, να ταξινομούν και να ελέγχουν ήχους για να συνθέσουν ένα κομμάτι, που έχει μια αντιληπτή μουσική <i>φόρμα</i>.</p> <p>Να συνθέτουν και να καταγράφουν τη μουσική τους για επόμενη ανάκληση, χρησιμοποιώντας κατάλληλα σημεία, <i>σύμβολα</i>, συνθήματα ή άλλα μέσα.</p>		<p>Συνθέτουν ένα κομμάτι που έχει αρχή – μέση – τέλος.</p> <p>Συνθέτουν ένα κομμάτι που αρχίζει με γρήγορο ρυθμό και σιγανό ήχο και τελειώνει αργά και με δυνατό ήχο.</p> <p>Χρησιμοποιούν ένα κασετόφωνο, για να ακούν και να αξιολογούν τη δουλειά τους σε εξέλιξη.</p> <p>Χρησιμοποιούν ένα πεντάγραμμο για να παρουσιάσουν συγκεκριμένα τονικά ύψη.</p>
<p>4</p> <p>Να επινοούν και να αναπτύσσουν μουσικές ιδέες που έχουν απλή <i>δομή</i>, συμπεριλαμβανομένης της επανάληψης και της αντίθεσης.</p> <p>Να δημιουργούν και να αποθηκεύουν συνθέσεις, δείχνοντας μια μεγαλύτερη κατανόηση των σημείων, <i>συμβόλων</i>, συνθημάτων.</p>		<p>Συνθέτουν ένα στίχο και επωδό πάνω σε μια δοσμένη τροπική απλή μελωδία. Φτιάχνουν γραφική παρτιτούρα μιας σύνθεσης και τη δίνουν σε μια άλλη ομάδα να την αναδημιουργήσει (Γλώσσα, Εικαστικά).</p>
<p>5</p> <p>Να αναπτύσσουν και να σχεδιάζουν ένα ευρύ φάσμα ήχων, και να επιλέγουν αυτούς που είναι κατάλληλοι για χρήση, εξερευνώντας μια συγκεκριμένη τεχνική.</p> <p>Να συνθέτουν διαφόρων ειδών κομμάτια και να τα καταγράφουν με νότες με αυξανόμενη ακρίβεια</p>		<p>Συνθέτουν ένα κομμάτι συνδυάζοντας διάφορα μελωδικά και ρυθμικά <i>ostinati</i>.</p> <p>Χρησιμοποιούν συμβατικούς ή μη συμβατικούς τρόπους σημειογραφίας ενός μελωδικού <i>ostinato</i>, ώστε να το ανακαλέσουν με ακρίβεια. (Γλώσσα).</p>

για επόμενη εκτέλεση, χρησιμοποιώντας κατάλληλα σημεία, σύμβολα και συνθήματα.		
<p>2</p> <p>Να ακούν προσεκτικά μουσική, να ανταποκρίνονται και να αναγνωρίζουν μουσικά στοιχεία, όπως ύψος, διάρκεια και ρυθμό.</p> <p>Να μεταχειρίζονται απλούς όρους, για να περιγράψουν με ποιον τρόπο και με ποιους εκφραστικούς σκοπούς χρησιμοποιούνται τα μουσικά στοιχεία σε διάφορα είδη μουσικής που έχουν ακούσει.</p>	<p>Ανταπόκριση και αναθεώρηση-Δεξιότητες αξιολόγησης</p> <p>Εξερεύνηση και επεξήγηση ιδεών και συναισθημάτων για τη μουσική, με χρησιμοποίηση χορού, εκφραστικής γλώσσας και μουσικού λεξιλογίου.</p> <p>Βελτίωση ατομικής και ομαδικής δουλειάς με βάση το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.</p>	<p>Τεντώνονται όταν ο ήχος της μουσικής γίνεται ψηλότερος και μαζεύονται όταν γίνεται χαμηλότερος. Ταιριάζουν με παλαμάκια ένα ρυθμό, με το όνομα ενός παιδιού. Συζητούν για το ρόλο της μουσικής στη δημιουργία ειδικών ψυχικών διαθέσεων σε διάφορες γιορτές και σχολικές εκδηλώσεις (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή).</p> <p>Χρησιμοποιούν λέξεις, όπως δυνατότερο / χαμηλότερο, ψηλότερο / χαμηλότερο μακρύτερο / συντομότερο (Γλώσσα).</p>
<p>3</p> <p>Να ανταποκρίνονται στα μουσικά στοιχεία και ξεχωρίζουν διαφορές, συμπεριλαμβανομένης της μελωδίας.</p> <p>Να ακούν μια ποικιλία ειδών μουσικής από διάφορα στυλ και κουλτούρες, του παρελθόντος και του παρόντος και να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά και τα ξεχωριστά τους στοιχεία.</p>		<p>Κινούν τα χέρια πάνω και κάτω για να ακολουθήσουν την πορεία της μελωδίας ενός γνωστού τραγουδιού.</p> <p>Με απλούς όρους συζητούν για τα ιστορικά, κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία της μουσικής που έχουν τραγουδήσει και χορέψει (Γλώσσα, Φυσική Αγωγή, Ιστορία, Κοινωνικές Σπουδές).</p>
<p>4</p> <p>Να ξεχωρίζουν με αυξανόμενη ακρίβεια τα μουσικά στοιχεία.</p> <p>Να ακούν διάφορα είδη μουσικής, να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα της χρήσης μουσικών στοιχείων σ' αυτήν και με απλούς όρους να εκφράζουν και να αιτιολογούν τις προτιμήσεις τους.</p>		<p>Ακούν και αναγνωρίζουν διαφορετικά όργανα μέσα από ένα σύνολο κρουστών.</p> <p>Συγκρίνουν τις κινήσεις μιας χορευτικής σουίτας.</p> <p>Συζητούν την καταλληλότητα της μουσικής που χρησιμοποιείται στα τηλεοπτικά κινούμενα σχέδια (Γλώσσα, Πληροφορική).</p>
<p>5</p> <p>Να ξεχωρίζουν διαφορές στον ήχο, την υφή και τα ρυθμικά και μελωδικά πρότυπα σε διάφορα είδη μουσικής.</p> <p>Να αναγνωρίζουν και να δείχνουν γνώση ποικιλίας μουσικών ειδών.</p>		<p>Αναγνωρίζουν μεμονωμένους ρυθμούς σε παίξιμο αφρικανικού τύμπανου.</p> <p>Συζητούν για διασκευές γνωστών τραγουδιών (Γλώσσα).</p>

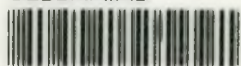
Πρόσθετα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Παραδοσιακή μουσική της Ελλάδας: Συλλογή και εκμάθηση παραδοσιακών τραγουδιών και χορών από τα διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας. Σύνδεσή τους με τοπικά έθιμα και με ιστορικά γεγονότα. Συλλογή εικόνων με τις παραδοσιακές στολές κάθε διαμερίσματος. Κατασκευή ενός άλμπουμ με εικόνες από τα διάφορα διαμερίσματα, τις αντίστοιχες τοπικές ενδυμασίες, από τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνται στην τοπική παραδοσιακή μουσική και από ηχογραφήσεις των παραδοσιακών τοπικών τραγουδιών. Κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων, που μοιάζουν μ' αυτά της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής και χρησιμοποίησή τους για την εκτέλεση των τραγουδιών. **Θεματιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Ήχος, παράδοση,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000089127